

KONCEPCIJSKA ISHODIŠTA I KADROVSKA POVEZANOST ZAGREBAČKOG POLETA I KOPRIVNIČKOG LOK-A

Željko KRUŠELJ

Sveučilište Sjever

Trg dr. Žarka Dolinara 1

HR – 48000 Koprivnica

zkruselj@unin.hr

Primljeno / Received: 15. 3. 2015.

Prihvaćeno / Accepted: 25. 5. 2015.

Izvorni znanstveni rad

Original scientific paper

UDK / UDC: 070(497.5Koprivnica)“1979/1989”

316.774-053.6(497.5)“1979/1989”

SAŽETAK

Rad analizira nastanak, razvojne faze i gašenje koprivničkog omladinskog lista LOK u razdoblju 1979. – 1989. Autor na temelju arhivskog materijala, novinskih tekstova i razgovora sa sudionicima tih zbivanja objašnjava da je ključni motiv za pokretanje koprivničkog lista bilo odustajanje tjednika SSOH Polet od republičke koncepcije i njegovo ostajanje u zagrebačkih okvirima. LOK-ova jedina uloga nije bila informiranje javnosti o zbivanjima, problemima i inicijativama vezanim uz mladu generaciju. List je jednako tako bio i sredstvo političkog aktivizma, kako bi potencijalnom članstvu učinio zanimljivijim ideološke zasade i programe omladinske organizacije. Autor nizom primjera obrazlaže da je list, kao i zagrebački Polet, zarana izašao iz zadanih okvira i postao ozbiljni kritičar društvenih procesa i zagovornik brže demokratizacije političkog sustava, u čemu je važan bio i njegov "jezik ulice". U radu se detaljnije objašnjava i zašto je LOK, iako nije bio kandidiran, 1980. postao dobitnik prestižne nagrade "Sedam sekretara SKOJ"-a, ali i zašto nikad nije bilo riješeno pitanje njegovog redovnog financiranja. Pozornost je usmjerena i na popratne aktivnosti lista, kao što je bilo pokretanje omladinske radijske emisije "Vruća juha" i okupljanja mladih "Izlok". Prezentirane su, naposljetku, konceptualne sličnosti i razlike u uređivanju lista u mandatima svih pet glavnih urednika, a šire je objašnjeno i kako je došlo do kadrovske isprepletenosti LOK-a i Poleta.

Ključne riječi: omladinski tisak, *Polet*, Koprivnica, *LOK*, politički aktivizam, kritika sustava, demokratizacija, jezik ulice

Key words: youth press, *Polet*, Koprivnica, *LOK*, political activism, criticism of the system, democratization, street language

1. UVOD

Tjednik SSOH *Polet*, čiji je prvi broj¹ izašao 27. listopada 1976., predstavljao je veliku konceptualnu novost na medijskoj sceni SR Hrvatske. Ime je lista bilo nastavak tradicije omladinskog tiska za srednjoškolsku omladinu iz 1950-ih godina, a *Polet* u razdoblju 1966. – 1969. bio je zapaženi časopis za urbanu kulturu. Kako se upravo početkom 1976. zbog materijalnih problema ugasio *Omladinski tjednik*, list GK SSOH Zagreb, Hrvatska je bila jedina bez omladinskog lista na republičkoj razini.

Bitna razlika između novopokrenutog *Poleta* i ranijih listova, koji su bili bliži časopisnom nego novinskom pristupu, ogledala se u aktualnosti tema, kritičnosti prema društvenoj zbilji i naglašenoj polemičnosti. Zbog toga je i dominirao reportažni i razgovorni način prezentiranja sadržaja, u čemu je

¹ Izdavač toga omladinskog lista, koji je kontinuirano izlazio do 30. ožujka 1990., kad je otisnut posljednji broj 426, bio je Centar društvenih djelatnosti (CDD), tvrtka čiji je osnivač bila RK SSOH. Prvi je glavni urednik *Poleta* bio Pero Kvesić, a slijedili su Ninoslav Pavić, Ratko Bošković (v. d.), Zoran Franičević, Mirjana Rakeća, Ivan Kustić, Mladen Babun, Zoran Simić i Ivica Buljan.

važnu ulogu imao i "jezik ulice", ponekad, i to svjesno, na samom rubu vulgarnosti. Jednako je važan bio i izbor tema koje su se puno više od svih dotadašnjih omladinskih glasila bavile svakodnevicom mlade generacije. Odnosilo se to, ponajprije, na sve dominantniju rock-kulturu, američke filmove, Coca-colu i whiskey kao simbole zapadnjačkog konzumerizma te jeans-modu koju su diktirale redovne šoping ture u Trst ili Graz. U tom je suočavanju sa specifičnim interesima i problemima mlade generacije bio i *Poletov* ključ uspjeha, koji je brzo izašao iz uobičajenih okvira omladinske organizacije.

Gledano s vremenskim odmakom, list je najviše utjecao na mladu generaciju u svjetonazorskom smislu, gdje se ubrzano izlazilo iz proklamiranih, mahom krutih i strogih, ideoloških shema. Svijest prosječnog mladog čovjeka nije više bila okrenuta kolektivističkim ciljevima i marksističkim vizijama neke bolje budućnosti, već njegovim konkretnim potrebama. Mladi je čovjek, dakle, iz sasvim pragmatičnih razloga težio demokratizaciji društva i slobodi kao svom svjesnom odabiru, shvaćenim puno šire od prakse totalitarnog komunističkog sustava. Često se ta težnja individualizmu svodila na provode u disko klubovima i opijanja, no baš je to bio dokaz odbacivanja nametnutog moralnog kodeksa.

Nesporno je, međutim, bilo da je *Polet* bio primarno osmišljen kao aktivistički projekt, koji je na popularniji i neposredniji način trebao promovirati vrline Partije i omladinske organizacije kao njene transmisije. List se tijekom svog izlaženja nije protivio teorijskoj razini samoupravnog modela, kao i zadanom državnim okviru, zaklinjući se u revolucionarne vrijednosti, redovno isticane uoči svih državnih blagdana, godišnjica i važnijih partijskih i omladinskih skupova. No, gotovo svaki tekst koji se bavio konkretnim problemima dokazivao je kontroverznost i neodrživost takve političkom prisilom oblikovane zajednice. Drugim riječima, *Polet* se, kao i svi lokalni omladinski listovi, stalno zaklinjao u Tita, a na njegovim se stranicama "između redova" iščitavalo da je titoizam već u podmakloj fazi raspadanja.

Poletova sve veća čitanost, ponajprije zahvaljujući pretplatama na list, nerijetko i njegovom besplatnom slanju po svim općinskim organizacijama SSOH², stvarala je i privid kvalitetnijeg rada omladinskog rukovodstva, dajući i smisao organizaciji koja je zbog masovnog učlanjivanja u školama tih godina u SRH imala oko 750 tisuća članova. Kako nemali dio omladinskih rukovodilaca zamišlja *Polet*, na jednoj je sjednici u rujnu 1977. obrazložio Pero Pavičić, član Sekretarijata Predsjedništva RK SSOH³. Raspravljajući o regionalizaciji lista, Pavičić je napomenuo kako bi se mladi novinari "kod odlazaka na teren trebali javljati lokalnim omladinskim rukovodstvima", kako bi oni znali o čemu namjeravaju pisati. Štoviše, teren ne bi trebao obilaziti bilo koji novinar, jer se već pokazalo da "u *Poletu* pišu ljudi koji to ne bi trebali raditi", odnosno "koji nisu načisto što je to SSO" pa "kroz napise često ispoljavaju svoja subjektivna mišljenja i daju ocjene koje oni nemaju pravo davati". U takvim se raspravama vidjelo da je dio omladinskih aktivista mentalno bio još na boljševičkoj razini SKOJ-a i Komsomola kao njegovog staljinističkog uzora.

Na taj rigidni aktivistički način, gdje je novinarstvo u potpunosti trebalo biti podčinjeno vladajućoj ideologiji, u početnom razdoblju *Poletova* izlaženja nisu razmišljali samo pojedini omladinski birokrati, čije su plaće kao političkih profesionalaca bile osjetno iznad republičkog prosjeka. Potvrđivao je to i slučaj zacijelo najkarizmatičnijeg glavnog urednika Zorana Franičevića, koji je tijekom smjene svoga prethodnika Ratka Boškovića na sjednici Predsjedništva RK SSOH u prosincu 1979. izjavio da će se

² Tiskana naklada *Poleta* obično se kretala između 15 i 35 tisuća primjeraka. Najveći ikad tiskani broj primjeraka zabilježen je u ožujku 1985., kada je zakratko dosegnuo 83.680 primjeraka. Prodaja je, međutim, u pravilu bila osjetno niža pa se uobičajena remitenda kretala od 20-ak pa do 50-ak posto. Važan dio prodaje bila je pretplata, obično u rasponu od 5000 pa do gotovo 18.500 primjeraka. Nakon detaljnijeg obilaska terena i pritiska na općinske konferencija SSOH vrhunac je tog pretplatničkog vala bio krajem 1977., što je i potvrđeno u trobroju 47/48/49 od 30. prosinca te godine. Dio pretplate nikad nije naplaćen, a besplatno je po broju dijeljeno od nekoliko stotina pa do čak 8000 primjeraka, što je zbog "pumpanja" naklade činjeno tijekom 1985. Detaljni podaci o nakladi i prodaji bili su tijekom svih godina izlaženja prezentirani na sjednicama omladinskog rukovodstva, što je istraživačima dostupno u HR HDA, Fond 1231-5, kutije 420-474 i 586-593.

³ HR HDA, Fond 1231-5, kutija 474, zajednička sjednica redakcije *Poleta* s članovima Sekretarijata Predsjedništva RK SSOH, predsjednicima Konferencija SSOH ZO i predsjednikom GK SSOH Zagreba, održana 28. rujna 1977.

članovi redakcije koju će on oformiti "ponašati kao omladinski aktivisti a manje kao novinari", odnosno da se redakcija mora ponašati kao jedan OO SSO"⁴. Kad je odlazio, godinu dana kasnije, duboko razočaran politikantstvom i karijerizmom s kojim se suočavao, tvrdio je da *Polet* jedino može biti list mlade generacije, za koju se isplati boriti, a ne poželjni poligon za testiranje koncepta omladinskog rukovodstva⁵.

Sukladno sličnim iskustvima brojnih *Poletovih* urednika, list je često izlazio iz zadanih aktivističkih okvira, gomilajući afere i ekscese i pišući uglavnom negativno o stanju i kadrovskoj politici u omladinskoj organizaciji, kao i društvenoj zbilji u cjelini. Posebno je to došlo do izražaja kad je sustav nakon Titove smrti 1980. upao u gospodarsku krizu, iz čega nije izašao sve do propasti federacije. Posljedice su takvoga konceptualnih iskakanja bile česte smjene glavnih urednika i cijelih uredništava, povremeno i pod izravnim pritiskom partijskog vrha⁶. List je zbog toga jako oscilirao u kvaliteti i čitanosti, no i nadalje je bio nezamjenjivi orijentir rada svim lokalnim omladinskim glasilima. Sve je to potvrđivalo da su dijametralno suprotne pozicije u kojoj se nalazio omladinski aktivist, s jedne stane, i novinar omladinskih tiskovina, s druge.

Održavanje *Poleta* na medijskoj sceni, unatoč tolikim političkim pritiscima, bio je presudni argument za pokretanje niza lokalnih omladinskih listova, kao i nastavak izlaženja onih koji su stalno bili meta oštih kritika svojih političkih elita. Zabrane i gašenja listova, karakteristična za razdoblje nakon sloma *Hrvatskog proljeća*, vremenom su, naime, postajali sve nepopularnija mjera. Službena je ideologija, barem na verbalnoj razini, naglašavala potrebu demokratizacije društvenih procesa, iako je tek u posljednjoj fazi svoga postojanja, 1989. – 1990., kad su padom Berlinskoga zida u potpunosti promijenjene povijesne okolnosti, dokazala spremnost snošenja posljedica za postignute rezultate u slobodnom izbornom procesu. Jedino je u kontekstu takve "kontrolirane demokratizacije" moguće promatrati pokretanje i djelovanje lista *LOK*, koji je snažno obilježio posljednjih deset godina koprivničkog novinarstva u bivšoj državi.

2. OD ŠAPIROGRAFIKOG BILTENA DO HRVATSKOG FENOMENA

2.1. Poletova potraga za dopisnicima

Jedan od važnijih *Poletovih* aktivističkih zadataka bilo je ostvarivanje republičke koncepcije, iz čega je proizlazilo traženje dopisnika po što većem broju tadašnjih gradova i općina. Kako je nakon sloma Hrvatskog proljeća omladinsko novinarstvo u mnogim dijelovima republike gotovo zamrlo, to se pokazalo iznimno složenim zadatkom. U desetljeće i pol izlaženja lista nikad nije dosegnuta željena razina suradnje, a u pojedinim razdobljima broj redovitijih suradnika s terena nije prelazio brojku od njih desetak-petnaestak. Pero Kvesić je, primjerice, 1976. krenuo s *Poletom* bez formiranja cjelovitije dopisničke mreže, što je u omladinskom vodstvu ocijenjeno kao ozbiljni nedostatak, ali i glavni razlog za slabiji odjek lista u pojedinim regijama, a pogotovo u ruralnim sredinama.

Njegov je nasljednik Ninoslav Pavić u proljeće 1977. od Predsjedništva RK SSOH, kojim je na čelu dio Željko Mažar, dobio zadatak ostvariti taj projekt uz pomoć međuopćinskih i općinskih omladinskih

⁴ HR HDA, Fond 1231-5, kutija 445, 19. sjednica Predsjedništva RK SSOH, održana 4. prosinca 1979.

⁵ Što je značilo izravno se sukobiti s političkim rukovodstvom, dovoljno je kazivao upravo Franičevićev primjer, jer mu je samo nekoliko dana nakon smjene uručen žurni poziv na odsluženje vojnog roka, a nakon povratka u Zagreb nije u *Poletu* smio objavljivati tekstove pod svojim imenom.

⁶ Odlukama omladinskih rukovodstava smijenjeni su Bošković, Franičević i Babun, na "tihi odstup" prisiljen je Pavić, Kustiću je rečeno da se ponovno ne javlja na natječaj i da će njegov prijedlog uredništva biti odbačen, Rakela je bila prisiljena sama se povući zbog sukoba s ostatkom uredništva, a Simić je polovinu svog 4-godišnjeg mandata zbog sukoba u Savjetu lista proveo kao v. d. glavni urednik. Smjenu dvojice od njih, Boškovića i Franičevića, javno je tražio Milutin Baltić, sekretar CK SKH.

organizacija⁷. One su morale poslati u zagrebačku redakciju popise budućih suradnika, obično srednjoškolarci i studenata, za koje se, sukladno volunтарыstičkom poimanju novinarstva, očekivalo i da budu omladinski aktivisti. Za realizaciju toga projekta bio je zadužen *Poletov* urednik "vanjskih priloga" Mario Jagatić. Što je Jagatić u međuvremenu uspio učiniti, izvijestio je na zajedničkoj sjednici članova redakcije sa Sekretarijatom Predsjedništva RK SSOH, predsjednikom GK SSOH Zagreba i predsjednicima Konferencija SSOH Zajednica općina⁸. Prema njegovim informacijama, u tom gotovo polugodišnjem razdoblju obavio je razgovore s 40-ak općinskih konferencija iz svih Zajednica općina. Osim traženja dopisnika, *Poletov* je urednik u većim općinskim središtima razgovarao i o mogućnostima pokretanja regionalnih izdanja lista, što je zbog financijskih i kadrovskih problema, ali i preuzimanja političkog rizika, naišlo na slab odjek⁹.

Na popisu Jagatićevih kontakata u ZO Bjelovar bila je i Općinska konferencija SSOH Koprivnica. Tu se razgovor s omladinskim rukovodstvom nije svodio samo na "regrutiranje" dopisnika, već i na pomoć u distribuiranju *Poleta*, kao i prikupljanju pretplatnika toga lista, ponajprije u radnim organizacijama i institucijama u kojima je aktivnije djelovala omladinska organizacija. Ispostavilo se da je Koprivnica bila jedna od malobrojnijih sredina gdje je došlo do nekog dogovora o pogledu formiranja mreže *Poletovih* dopisnika, iako je bio više formalni nego stvarni. U impresumu jesenskog serijala 1977. navedeni su dopisnici iz 19 gradova, a u Koprivnici su to trebali biti Vjekoslav Prvčić i Stjepan Vadla. Riječ je bila o tadašnjim mlađim novinarima tvorničkih listova *Podravka* i *Bilokalnik*. Prvčić se povremeno javljao, ali ne s informacijama iz omladinske organizacije, već je pratio pojedine društvene i kulturne fenomene. Vadla je, pak, tu bio tek radi zadovoljenja forme, jer u *Poletu* nije pronađen niti jedan tekst pod njegovim imenom¹⁰. Činjenica je, međutim, da se *Polet* otada redovno pratio u omladinskim krugovima, počelo se razmišljati o tome da i Koprivnica dobije svoje omladinsko glasilo. Trebalo je, međutim, proteći više od godinu dana da bi se krenulo u realizaciju takvog projekta.

Pojedinačna suradnja Koprivničanaca s *Poletom*, neovisno o Jagatićevoj aktivističkoj metodi prikupljanja dopisnika, započela je još u travnju 1977., kada je tadašnji gimnazijski maturant Željko Krušelj zajedno s virovitičkim dopisnikom Miodragom Šajatovićem¹¹ posjetio redakciju u Savskoj 5 i dogovorio se s glavnim urednikom Ninoslavom Pavićem i urednikom kulture Željkom Ivanjekom o redovnoj suradnji. Prva je Krušeljeva reportaža pod naslovom "Nema zabave u 'dvorcu strave'", koja se bavila omiljenim okupljalištima za zabavu mladih Koprivničanaca, objavljena u broju 24 od 22. travnja 1977., a tu je bio potpisan i mladi koprivnički fotoreporter Željko Žigrić. Kad je Krušelj ujesen te godine otišao na studij u Zagreb, njegovo je ime u impresumu bilo u rubrici stalnih suradnika kulture, iako je većina tema kojim se bavio bila vezana uz aktualnu koprivničku društvenu problematiku. Povremeni suradnik *Poleta* uskoro je postala i koprivnička gimnazijalka Vesna Šubarić. Oni su tu usvajali temeljna novinarska znanja i vještine, presudne za pokretanje budućeg koprivničkog omladinskog lista.

Sve intenzivnija suradnja Koprivničanaca sa zagrebačkim listom naprasno je prekinuta na početku jesenskog serijala 1978. Pavić i zamjenik glavnog urednika Denis Kuljiš napravili su tada novi *Poletov* koncept, zasnovan na radikalnoj komercijalizaciji lista, ali i promjeni grafičkog identiteta lista, koji je otada potpisivao Goran Trbuljak. Iz *Poleta* su tada kao neatraktivni sadržaji u najvećoj mjeri izbačene regionalne stranice, kao i lokalne teme koje su bile uključene u neke druge rubrike. *Poletov* se koncept,

⁷ Kratka informacija o toj obvezi koja je početkom proljeća 1977. nametnuta Paviću objavljena je u *Poletu* br. 35, od 7. listopada 1977. U redakcijskom je komentaru stajalo da se otada "gotovo ništa nije učinilo na provođenju proljetnih zaključaka", a kao jedan od razloga navedene su "ozbiljne razlike u shvaćanju pravih zadataka omladinskih listova", ali "i u shvaćanju omladinskog aktivizma uopće".

⁸ HR HDA, Fond 1231-5, kutija 474. Zajednička je sjednica održana 28. rujna 1977.

⁹ Jedino regionalno izdanje *Poleta* pokrenuto je u listopadu 1977. u Puli i održalo se nešto manje od godinu dana. Od baznog se izdanja razlikovalo "mutiranjem" naslovnice i dvije stranice na kojima su bile lokalne teme. Zainteresiranost su još pokazali Split i Karlovac, ali u predviđenom roku nisu uspjeli okupiti lokalne redakcije i zatvoriti financijsku konstrukciju.

¹⁰ Moguće je da je Vadla kraće vrijeme slao neke informacije, jer je iz koprivničkog područja objavljeno nekoliko nepotpisanih vijesti.

¹¹ Šajatović je kao već afirmirani *Poletov*, kasnije i *Večernjakov*, novinar godinama bio i stalni suradnik LOK-a.

jednom riječju, prostorno sveo na Zagreb, a najveći je dio lista radilo tek dvadesetak stalnih suradnika, mahom iskusnijih novinara iz nekih ranijih omladinskih glasila. Najvažniji su sadržaji postali rock i estrada, dok su politika i problemi mlade generacije, pogotovo one na terenu, bili potisnuti na medijske margine. Bilo je to razdoblje, kako ga je Denis Kuljiš nazvao, "fenomenalne zabave", no ono je kratko trajalo, od jeseni 1978. pa do proljeća 1979. Jubilarni 100. broj *Poleta*¹² bio je dobar izgovor za prisilno povlačenje Pavića¹³ i Kuljiša, no ni novi v. d. glavni urednik Ratko Bošković nije u pogledu republičke koncepcije ništa bitno promijenio. U to je vrijeme u impresumu *Poleta* bilo samo 13 dopisničkih imena iz 11 gradova, a među njima nije bilo nijedno iz Koprivnice.

2.2. Bilten na šapirografu koji je postao omladinski list

Poletovo sužavanje suradnje s terena bilo je i presudno da bi se pri OK SSOH Koprivnica u prizemlju zgrade u Svilarskoj 6, koju su svi zvali "komitet", krajem 1978. počela okupljati ekipa mladih novinara koja će početkom 1979. pokrenuti *LOK* – List omladine Koprivnice. U jednome je tekstu kasnije napomenuto da je inicijativa za pokretanje lista zapravo proizašla "iz revolta"¹⁴ prema *Poletovom* koncepcijskom zaokretu. Iza projekta su tada stali Damir Vrabec i Josip Brgles, predsjednik i sekretar OK SSOH¹⁵, što je bio i preduvjet realizaciji bilo kakve medijske inicijative, budući da su njihovi osnivači u tadašnjem zakonskom okviru mogle biti samo političke organizacije i društvene institucije.

U tom je razdoblju, usporedbe radi, od regionalnih listova u kontinuitetu izlazio samo dubrovački *Laus*, pokrenut 1973., i riječki *Val*, koji se pojavio dvije godine kasnije. Paralelno s koprivničkom inicijativom krenulo je i osnivanje splitske *Omladinske iskre*, dok je pojava pulskog omladinskog lista *Pet* iste te 1979. bila posljedica propasti tamošnjeg *Poletovog* regionalnog izdanja. Osjetno veći gradovi, poput Zadra, Slavenskog Broda, Karlovca ili Varaždina, omladinske tiskovine nisu imali, dok je Osijek svoj list *Ten* dobio tek sredinom 1980-ih godina.

Prvi je broj novopokrenutog *LOK-a*, kojemu je u zaglavlju stavljeno "list Općinske konferencije SSOH", izašao u siječnju 1979. na 22 stranice i u nakladi od 1200 primjeraka. Ime je lista, prilično neinventivno, bilo rezultat usputnog improviziranja u kojem u tom trenutku nitko nije imao neku bolju ideju, no nije se moglo pretpostaviti da će se ono zadržati punih deset godina. List je bio besplatan i dijelio se po lokalnim OO SSO, školama i radnim organizacijama. Sličniji je, međutim, bio biltenu nego listu kakav tematski i grafički vezujemo uz pojam omladinskih tiskovina. Primarni je razlog tome ležao u činjenici da je list bio otisnut na starom šapirografu smještenom u općinskim službama, tako je format lista morao biti A-4, a umnožavanje je bilo ručno, ponekad i "ukrašeno" crnim mrljama. Otisak je bio isključivo crno-bijeli, dok je kvaliteta fotografija i crteža bila iznimno loša. Veličina slova u svim tekstovima proizlazila je isključivo iz otiska električne pisaće mašine¹⁶, a nerijetko se događalo da je su i stranice bile naopako zalijepljene. Na taj se način radilo prvih 16 brojeva, sve do lipnja 1981., kad je list prešao na tehniku offset tiska. Jedini je iskorak bilo to što je list prelaman na položenom A-4 formatu, umjesto uobičajene uspravne varijante stranice, pa je to postalo i njegov zaštitni znak u cijelom razdoblju izlaženja, s izuzetkom samo posljednjeg broja, koji je bio u *Poletovom* A-3 formatu.

¹² *Polet*, br. 100, 9. svibnja 1979.

¹³ Izjava Ninoslava Pavića autoru od 20. siječnja 2014. Nepovjerenje između uredništva i omladinskog rukovodstva pojavilo se već nakon velike političke aфере zbog objavljivanja negativnog prikaza filma "Okupacija u 26 slika" u listopadu 1978., no slučaj je privremeno zataškan zbog priprema kongresa SSOH, da bi u proljeće 1979. Paviću i Kuljišu bilo rečeno da nađu pogodnu priliku za odlazak iz lista.

¹⁴ *LOK*, br. 2, veljača 1979., razgovor bez naslova sa Željkom Mažarom autora Željka Krušelja.

¹⁵ S pronalaženjem sredstva za list, kao i s teretom odgovornosti za ono što su *lokovci* objavljivali prilično uspješno su se nosili i kasniji predsjednici i sekretari OK SSOH: Ranko Kudelić i Dragica Strmečki te Branko Silta i Stjepan Bračko. Proračunski su se problemi, međutim, jako zaoštrili već u predsjedničkim mandatima Mije Horvata, Božidara Kozulića, Miroslava Puža i Vjekoslava Indira.

¹⁶ Daktilograf je od proljeća 1979. pa do posljednjeg broja bila sekretarica u OK SSOH Bernarda Gadanec, ujedno i jedina osoba koja je obilježila svih deset godina *LOK-ova* izlaženja.

Slika 1. Naslovnica prvog broja LOK-a (siječanj 1979.)

reno Vlatku Vinceku, dok je tehnički urednik bila Vesna Šubarić. Preostali su članovi redakcije bili Davor Ivančan, Maja Gjerek, Zlatko Moškon i Damir Mađarić, kojemu je i ime bilo pogrešno napisano. Bitno je pripomenuti da je u to vrijeme grupa gimnazijalaca, predvođena Goranom Litvanom, radila list *SOL* (*Srednjoškolski omladinski list*), i to bez profesorskog mentorstva. Objavljena su dva broja, koja su, zahvaljujući i korištenju usluga lokalne tiskare, iznenadila kvalitetom i odabirom tema pa se otuda ubrzo priključilo *LOK*-u još nekoliko suradnika. Osim Litvana, bili su to Zoran Car, Mladen Bohneć, Damir Wegh i Zvonko Todorovski, dok su već spomenuti Ivančan, Moškon i Maja Gjerek i Vesna Šubarić paralelno radili u oba lista.

Sadržajno gledano, prvi je broj *LOK*-a bio aktivistički i po izboru tema, a obrađivao stipendiranje učenika i studenata, osnivanje Kluba studenata općine Koprivnica, kao i problem profesionalnih omladinskih dužnosnika. Naznaka da bi list mogao biti osjetno provokativniji, samim tim i zanimljiviji mladima, bila je tipično *poletovska* tema o seksu, napravljena u formi ankete sa srednjoškolcima. Objavljena je i anketa o dočeku nove godine, nekoliko priča i pjesama s prigodnim ilustracijama, kao i Vincekov strip, koji je, opet sa seksualnim aluzijama, ironizirao Zakon o udruženom radu. Okupljanje strip-crtača obilježilo je, naime, početnu fazu *Poletova* izlaženja¹⁷, tako da je bilo razumljivo da je ista trend zahvatio i *LOK*, što je imalo vidljivi rezultat već godinu dana kasnije.

U početnim brojevima, s obzirom da nitko u redakciji nije imao uredničkog iskustva, a pogotovo grafičkog, dogodilo se da posljednja stranica ostane prazna, što se ponovilo i u iduća dva broja. Horizontalno je slaganje tekstova stvaralo i ozbiljne probleme, budući da su naslovi lijepljeni letraset-slovima po vertikali. Ambiciju da se list radi na način koji bi trebao predstavljati puno veći iskorak od onog što se pojavilo u početnom broju predstavljala je maskota, ružni čovječuljak s velikim nosom, čiji je autor bio Vlatko Vincek. Maskota se pojavila na naslovnici, a u početnim brojevima i kao ironični komentator pojedinih tekstova. Logotip lista bio je nacrtan malim slovima, zbog tehničkih problema samo u crnoj boji, s tim da je "O" bilo produženo po visini. Ukratko rečeno, *LOK* je i na prvi pogled odavao da je najveći trošak predstavljao papir na kojem je otisnut.

Uredništvo prvog broja *LOK*-a činilo je samo sedam entuzijasta, studenata i gimnazijalaca s prosjekom starosti od nepunih 19 godina, bez ijednog medijskog profesionalca. Glavni je urednik bio Željko Krušelj, koji će to ostati u prvih 14 brojeva, do siječnja 1981. Grafičko je uređivanje bilo povje-

¹⁷ Ilustrator Mirko Ilić, koji je kasnije stekao svjetsku afirmaciju, okupio je još krajem 1976. cijeli niz mladih autora u grupu "Novi kvadrat", koja je sve do spomenutog konceptualnog zaokreta, kad se težište zbog bolje kvalitete tiska prebacilo na fotografiju, u *Poletu* dobivala i po desetak stranica.

Drugi je broj izašao u veljači 1979., što nije bilo navedeno na naslovnici, na kojoj je, inače, bila pokazana figa na stražnjici, odjevenoj u traperice¹⁸. Baš je jeans broj kasnije bio i povod za prozivanje nastavnika koji u Srednjoškolskom centru nisu dopustili polaganje mature onima koji su ga nosili. List je u ta dva mjeseca, zahvaljujući i već spomenutoj *SOL*-i, dobio nove stalne suradnika. Redakciji je posebno bitan bio dolazak Zorana Cara, koji će tu ostati duži niz godina. Priključili su se i ilustrator Krešo Hegeduš, fotoreporter Željko Žigrić te autor sportskih priloga Željko Krznarić. Glavni je tekst u drugome broju bio razgovor s Željkom Mažarom, bivšim predsjednikom Predsjedništva RK SSOH, u čijem je mandatu *Polet* i pokrenut. Mažar se, inače, nalazio na odsluženju vojnog roka u Koprivnici, a razgovor je bio ilustriran fotografijom iz njegove vojničke knjižice, što je potvrđivalo da list zbog tehnike tiskanja nije davao pretjeranu važnost ilustrativnom materijalu. Za *lokovce* je bilo važno da je taj omladinski dužnosnik također iskazao nezadovoljstvo činjenicom da se *Polet* "zatvorio u zagrebačke okvire".

Tematski gledano, u drugom i trećem broju nastavila se anketa o seksu, obogaćena i grotesknim strip-ilustracijama. Analiziran je gradski kino repertoar i gostovanja zagrebačkih kazališta, otvorena je tema o punku, raspravljalo se o akcijama koje je provodila omladinska organizacija, a glavna je gradska tema bio uspješni nastup gimnazijalaca na televizijskom kvizu "Pješčani sat". U oba su broja otvorene polemike s lokalnim novinarima, rastao je broj stripova i humoreski, ali i priča koja je potaknula još jednu tabu temu, maloljetničke pobačaje. Broj 3 donio je i prvi veliki intervju s nekom jugoslavenskom rock zvijezdom. Bio je to Vlatko Stefanovski, vođa grupe "Leb i sol". U kojoj je mjeri i takav još uvijek tematski "tanak" i politički gotovo bezazlen list bio osvježanje za učmalu medijsku zbilju, ponajbolje je oslikavao podatak da je već treći broj imao 42 stranice i da je otisnut u podvostručenoj nakladi – 2400 primjeraka.

Broj 4 iz travnja 1979. u grafičkom je smislu, iako još poduže u šapirografskoj tehnici, značio odbacivanje nekih bizarnih rješenja, no daleko je važnije bilo da je i u sadržajnom smislu doista bio početak trenda koji su neki odmah nazvali "koprivničkim *Poletom*". Bile je tu reportaže o omladini u Legradu i Đelekovcu, slijedio je i povećani tekst o nevoljama učenika na obveznoj školskoj praksi, otvoren je i sve prisutniji problem prostitucije u lokalima oko gradskog kolodvora. Za potonju je temu traženo i očitovanje općinskog Centra za socijalni rad, Sekretarijata za unutarnje poslove, tužiteljstva i suca za prekršaje. Naposljetku je u *poletovskoj* maniri zaključeno da se svi prema tome, makar su detalji te priče bili mnogima poznati, odnose krajnje licemjerno, jer je u komunističkom sustavu ono što nije bilo evidentirano i sankcionirano nije ni postojalo. Da *LOK* ne namjerava ostati samo na omladinskim i socijalnim temama, potvrđivalo je i pokretanje rasprave o urbanom identitetu grada, kao i o lokalnim mentalitetu, nesprijetnim mijenjati ono što uporno kritiziraju.

Amaterski rad nije trpio jednomjesečni ritam pa je *LOK* od petoga broja izlazio dvomjesečno, na istom broju stranica, a najveće se tehničko poboljšanje ogledala u nabavci pisaće mašine s manjim slovima. Slijedile su reportaže iz okolnih naselja, razgovori s osobama koje su u tim trenucima bile u središtu interesa, primjerice s tajnikom Komisije za ispitivanje porijekla imovine, no najčitaniji je, dakako, bio veliki intervju s članovima ultrapopularne grupe "Bijelo dugme", koja je tih dana u Kopriv-

Slika 2. Novinarska iskaznica glavnog urednika LOK-a Željka Krušelja

¹⁸ Problemi s profesorima zbog nošenja traperica na nastavi i na raznim školskim svečanostima bile su omiljene *Poletove* teme, kako bi se u polemičkoj formi naglasilo pravo mladih na identitet koji se protivio "uštogljenim" i formalističkim političkim okvirima.

Slika 3. Prva generacija LOK-ovaca na paviljonu u gradskom parku u Koprivnici (1979.)

nici održala veliki koncert. Nije zanemarena ni socijalna problematika, budući je objavljena i reportaža o šticienicima Dječjeg doma.

O želji mladih koprivničkih novinara da budu na razini svojih *poletovskih* uzora govorio je i tekst o jeziku omladinskog tiska, gdje se upravo zgražanje nad psokvama i "nepodobnim" imenicama i glagolima okarakteriziralo kao moralna dvoiličnost koja odgojno dovodi do suprotnog efekta¹⁹. Već je u toj ranoj fazi bila uočljiva namjera lista da u što većoj mjeri piše prepoznatljivim rječnikom i stilom generacije koju je zastupao, a za razliku od *Poleta* bilo je iz broja u broj, pogotovo u opremi tekstova, sve češće korištenje kajkavskih izraza.

Isti je koncept imao i kolovoški i prosinački *LOK*, gdje su reportaže iz podravske sela, kao i one o mladima u školama, radnim organizacijama, institucijama i klubovima, bile praćene i intervjuima, primjerice sa slikarom Josipom Generalićem, podravskom etnografskom legendom Blažom Lengerom, redateljem prvog poslijeratnog koprivničkog amaterskog kazališta Velimirom Maravićem, ili ratnim skojevcom i bolničkim ravnateljem Krešimirom Švarcom. U tim brojevima, kao i u gotovo svima ostalima, tiskane su i reportaže iz ugostiteljskih objekata u koje su mladi tada zalazili, od kojih nijedan nije bio pozitivno ocijenjen, a detaljno su opisivana maltretiranja gostiju "slabije platežne moći". List je u tom segmentu, kao i iznošenju brojnih problema lokalnih srednjoškolaca, zarana pretvoren u pravu javnu tribinu.

Aktivistički je "danak" takvoj bujici frustracija mladih Koprivničana bilo objavljivanje priloga s radnih akcija na kojima su bile općinske brigade, kao i aktivnosti vezane uz redovne dolaske Titove štafete. List je opširno popratio i odlazak prve grupe *lokovaca* na ljetnu novinarsku školu u Fažani, što će se ponavljati i u iduće tri godine. Indikativno je da su neki novinari i suradnici *LOK*-a od polaznika kasnije prerasli u predavače na tom redovnom godišnjem okupljanju omladinskih tiskovina.

Koliko su, pak, od proljeća 1979. porastao interes za suradnju u listu, najbolje je govorio podatak da su već u broju 6 evidentirana 22 stalna suradnika, a među novim su se imenima našli i oni koji su snažno

¹⁹ *LOK*, br. 5, lipanj 1979., tekst pod naslovom "Kad se psuje, nek se psuje!" autora Davora Ivančana.

Slika 4. Suradnici LOK-a čekaju razgovor na (polupanoj) telefonskoj govornici (1979.)

obilježili i naredno razdoblje LOK-ova izlaženja: Krunoslav Jajetić, Pavle Fulir, Darko Bakliža, Goran Litvan, Stjepan Kolarić, Ivana Lukčin (kasnije Dubravec), Boris Grüngold, Zoran Vondraček, Branko Lukač, Vjekoslav Prvčić, Slavko Fijačko, Ivan Peterlin i Mladen Pavković. Indikativno je da su potonja dvojica profesionalnih novinara počeli suradnju polemikama s mladim *lokovcima*, ali su ubrzo uvidjeli da tu mogu pisati ono što nisu mogli objavljivati u svojim listovima. LOK-ovo je uredništvo još u početnom razdoblju počelo objavljivati žaoke na vlastiti račun, mahom u formi različitih pjesmica i ironičnih komentara, čime je dalo do znanja da je, ako već kritizira druge, spremno i na negativnu valorizaciju vlastitog rada.

2.3. Baltiću i Pejnoviću baš su Koprivničanci "najrealniji"

Novo je usporavanje ritma izlaženja, tada već vezano i uz pomanjkanje ionako minimalnih sredstava OK SSOH, bilo vezano uz broj 7, otisnut tek u prosincu 1979. Nije nimalo slučajno da je taj broj bio i prvi koji nije besplatno dijeljen, već je prodavan po cijeni od pet dinara²⁰. Iako unošenje ekonomskih kriterija u poslovanje nije smanjilo nakladu, dojam je bio da "projekt LOK", unatoč stalnom rastu kvalitete i broja suradnika, dugoročnije nije održiv. čemu su pridonosile i glasine da su sve učestalije kritike iz pojedinih političkih i intelektualnih krugova na njegov koncept i stil pisanja. List je u nepunu godinu dana prestao biti "bezazleno piskaranje" grupe koprivničkih omladinaca, kako se to ponekad govorilo, jer je LOK počeo otvarati sve konfliktnije teme. Spletom okolnosti, list se održao do jeseni 1980., kad je, na iznenađenje cjelokupne lokalne javnosti, uslijedio veliki zaokret.

²⁰ Cijena se održala do sredine 1982., kad je zbog sve će inflacije udvostručena, da bi već u prosincu iste godine dosegla 20 dinara. O gotovo progresivnoj inflaciji ponajbolje govori podatak da je posljednji broj u listopadu 1989. prodavan po cijeni od 6000 dinara. Uobičajena se naklada cijelo to vrijeme kretala oko 2200 -2400 primjeraka. Samo je posljednji broj zbog promjene načina distribuiranje imao višestruko veću nakladu, no rezultati takvog tiražiranja zbog prestanka izlaženja lista nisu poznati.

Slika 5. Oštre rasprave na sastanku uredništva LOK-a (1979.)

Održanju lista pridonijelo je, osim potpore onog liberalnijeg dijela općinskih političkih struktura²¹, i splet okolnosti, među kojima je bio i jedan sastanak omladinskog rukovodstva s Milutinom Baltićem, sekretarom CK SKH. Baltić je u tom trenutku bio glavni partijski operativac, ali i pripadnik dogmatske linije, koja se protivila bilo kakvim reformskim potezima. Tom je događaju prethodio u prosincu 1979. objavljen *LOK*-ov intervju s trojicom ključnih republičkih omladinskih rukovodilaca: predsjednikom Mladenom Pejnovićem, sekretarom Antunom Boškovićem i članom Predsjedništva Stjepanom Behinom, inače koprivničkim kadrom²². U spomenutom je razgovoru koprivnički list dobio baš zbog svog koncepta ukazivanja na realne probleme mlade generacije podršku za nastavak rada, koja nije mogla proći nezapaženo u lokalnim okvirima.

Bitno je upozoriti da je u to vrijeme buknuła jedna od najvećih *Poletovih* afera, točnije objava poziva čitateljima na protestno okupljanje 24. studenoga 1979. ispred diskoteke "Big Ben"²³ u Bogovićevoj ulici. Posljedica je te afere bila smjena v. d. glavnog urednika lista Ratka Boškovića, u čemu je aktivnu ulogu imao upravo Milutin Baltić. Zbog tih je zbivanja bio sazvan i Baltićev "radni dogovor" s omladinskim rukovodstvom²⁴, na kojem je jedina tema bilo stanje u omladinskim tiskovinama. Tu je detaljno

²¹ Osim članova općinskog omladinskog rukovodstva, list su izravno ili prešutno podržavali mlađi članovi partijskog vodstva i općinskih struktura, kao i pojedini gospodarstvenici i drugi gradski uglednici. Potpora je, međutim, primarno ovisila o temama kojima se list bavio pa su neki ponekad i mijenjali mišljenje o listu, no u načelu su branili slobodniji i ležerniji pristup od onoga koji je iskazivao općinski tjednik *Glas Podravine*.

²² *LOK*, br. 7, prosinac 1979., str. 7-9, tekst pod naslovom "Omladinska štampa – periferna" autora Željka Krušelja.

²³ U *Poletu* br. 109 objavljeno je, naime, kratko pismo pod naslovom "Hard rain" u kojem se metaforički pozivalo na okupljanje pred diskoteke "Big Ben", jer su zaštitari maltretirali, ponekad i tukli, dugokose mladiće koje su nazivali "hašomanima", kao i sve koji su dolazili u jeansu i patikama. Taj je poziv u partijskom vodstvu protumačen kao prvi javni poziv na prosvjede zagrebačke omladine, što je izazvalo veliku političku uznemirenost.

²⁴ HR HDA, Fond 1231-5, kutija 445. Priložen je stenografski zapisnik tog sastanka, održanog 21. prosinca 1979.

analizirano stanje u *Poletu* i dogovoren način na koji bi se taj središnji omladinski list vratio u "aktivističke okvire". Baltić je upozoravao da u omladinskim tiskovinama "jačaju i određene kapitalističke tendencije" koje "mogu dovesti u pitanje i socijalizam" pa je u zatražio da u takvim listovima obvezno budu "i drugovi koji su već iskusniji... i koji bi mogli voditi redakciju", dakle svojevrsni politički komesari.

Analizirajući stanje u ostalim omladinskim tiskovinama, Pejnović je ustvrdio da u njima uglavnom "nema detaljno razrađene koncepcije" i da zato "svi oni tu manje-više 'plivaju'". U tom je kontekstu spomenuo i *LOK*, ali kao pozitivniji primjer, rekavši da su "najrealniji Koprivničanci". Baltić, koji je tijekom razgovora pokazao da poznaje i omladinske tiskovine, nije se protivio tom mišljenju. Iako Pejnovićeve riječi nisu zvučale kao neka posebna pohvala, u kontekstu žestokih napada na ostale tiskovine značile su jasnu potporu za daljnje izlaženje, kako su koprivnički politički forumi to i protumačili. *LOK* je, dakle u tom trenutku dobio "prolaz" u najvišim partijskim strukturama, no za još bolji prijem kod mlađe čitalačke publike bilo je važnije očitovanje onih koji se nisu uklapali u dominantne ideološke okvire i čije je viđenje društvene stvarnosti bilo potpuno suprotno Baltićevoj liniji. Za to je trebalo pričekati do jeseni naredne godine, inače jedne od najburnijih u povijesti poslijeratne Jugoslavije.

U međuvremenu se dogodio još jedan slučaj koji je ukazivao na sve veće zanimanje republičkog omladinskog vodstva za koprivnički list. Slučaj "Big Ben" doveo je u prosincu 1979. i do formiranja novog uredništva, predvođenog Zoranom Franičevićem. Zbog dotadašnjeg zanemarivanja republičke koncepcije, njegov je zadatak bio da u uredništvo dovede i nekog omladinskog novinara s terena. Omladinsko rukovodstvo ZO Bjelovar predložilo je za tu dužnost *LOK*-ova stalnog suradnika i od te jeseni zagrebačkog studenta Gorana Litvana. On je bio doveden u situaciju da to prihvati, jer je i Franičeviću bio najprihvatljiviji, pa mu se ime nekoliko mjeseci nalazilo u *Poletovu* impresumu²⁵. Fakultetske su obveze, međutim, rezultirale Litvanovim tek djelomičnim uključivanjem u rad pa je on svoj pravi dolazak u zagrebački list odgodio do ljeta 1982., kad je postao jedan od ključnih urednika.

2.4. LOK-ovi strip-crtači iznenađenje na konkursu u Beogradu

Godina 1980. započela je, inače, Titovim odlaskom u ljubljansku bolnicu, što je u državnim strukturama stvorilo iznimnu nervozu i rezultiralo još rigidnijim stavom prema medijima. *LOK* je u tom razdoblju bio preokupiran svojim višemjesečnim planom, potaknut izložbama *Poletovog* "Novog kvadrata", o broju koji bi u potpunosti bio posvećen vlastitom krugu strip-crtača. Preduvjet je tome bilo davanje sve većeg *LOK*-ovog prostora stripu, obično po četiri-pet stranica, kao i ilustriranje brojnih tekstova, što je proizlazilo iz spoznaje da crteži u šapirografskoj tehnici izgledaju mnogo bolje od fotografija. Tako se u siječnju 1980. pojavio tematski *LOK*-strip²⁶ na 46 stranica, s opširnim predgovorom Marijana Špoljara. Taj je povjesničar umjetnosti, koje je bio član nekoliko redakcija omladinskih tiskovina²⁷, posebno upozorio na nekomercijalni pristup većine crtača, odnosno želju da taj vid supkulture i u hrvatskim okolnostima preraste u priznatu umjetnost. U njemu su svoje radove u različitim tehnikama, uključujući i kombiniranje fotografija i crteža, objavili Željko Žigrić, Tomislav Balažin, Igor Modrić, Vlatko Vincek, Zoran Car, Zlatko Moškon, Branimir Dorotić, Krešo Hegeduš, Pavle Fulir, Davor Radić, Boris Grüngold, Darko Bakliža i Josip Puž.

Od tih 13 autora, trojica nisu bili Koprivničanci, što je i u lokalnoj javnosti stvaralo uvjerenje kako list ima odjek i u širim hrvatskim okvirima. Očekivani je problem bila loša tehnika tiska, kao i unaprijed zadani format stripova, zbog čega su neki morali biti presnimljeni, s loše vidljivim detaljima. No, u koprivničkoj su galeriji upravo ti radovi bili osnovica istodobno organizirane strip-izložbe, nakon koje je dio autora sudjelovao i u sličnim manifestacijama diljem Hrvatske i Jugoslavije. Izložba je u nared-

²⁵ Litvanovo se ime kao člana uredničkog kolegija *Poleta* pojavilo u br. 114 od 19. prosinca 1979.

²⁶ *LOK*, br. 8, siječanj 1980.

²⁷ Marijan Špoljar bio je u prvoj polovici 1970-ih godina član redakcije zagrebačkog *Omladinskog tjednika*, preteče *Poleta*, a u Koprivnici je bio angažiran u politički proskribiranim projektima *Susreti* i *Simetrale*.

nim brojevima bila i povod žustroj polemici o dosezima stripa u kojoj su, uz Špoljara, sudjelovali Ivan Peterlin i Marijan Molnar.

Dokaz potencijala koprivničkog kruga bio je nekoliko mjeseci kasnije vidljiv u rezultatima stripnatječaja saveznog omladinskog lista *Mladost*. Na njemu je Tomislavu Balažinu u konkurenciji 90-ak autora iz svih republika pripala druga nagrada²⁸, koja je donosila i 3000 dinara, a iz obrazloženja je bilo jasno da ih je impresionirao svojih crtačkim talentom. U popratnom je obrazloženju ocjenjivačkog suda beogradskog lista navedeno da je na natječaju uspješno sudjelovalo još nekoliko autora okupljenih oko koprivničkog LOK-a, koji su, kako je rečeno, pokazali "da strip svoje poklonike ne nalazi samo u velikim kulturnim središtima": "*Lokovci* su se predstavili kao izuzetna celina, s jasnom idejnom platformom, ali su istovremeno, što je posebno značajno, sačuvali originalnost i individualnost. Našim konkursom nisu predviđene posebne nagrade za grupe, ali kada bi one postojale *lokovci* bi je sigurno dobili."

Deveti je LOK-a izašao u ožujku 1980., a nakon stripa veći je prostor bio posvećen poeziji. Već u prvim se brojevima afirmirala koprivnička pjesnikinja Maja Gjerek, da bi zatim još niz autora dobio priliku za afirmaciju, od Nikole Pripuzovića, Mladena Levaka. Višnje Videc, Vladimira Lončarića pa do Zorka Markovića, koji će uskoro postati nova LOK-ova zvijezda, ali kao jedan od vodećih hrvatskih arheologa. Književni tematski blokovi, poput onih posvećenih poeziji, bili su nešto po čemu je koprivnički list prethodio *Poletu*, koji je svoj autorski blok *Poletura*, otvoren neafirmiranim autorima, počeo objavljivati od jeseni 1981.

Inače, u broju 9 dominirala je reportaža o mladima u Tvornici obuće Sloga, mladi su novinari posjetili i rudare u Draganovcu, nastavilo se s obrađivanjem urbanističkih tema, progovorilo se o podstanarskim problemima mladih, a napravljen je i zanimljiv intervju s koprivničkim rukometnim reprezentativcem Stjepanom Obranom. List je načeo i vrlo osjetljivu tema o Podravicima koji zbog nedostatka pravih prilika napuštaju svoj rodni kraj, ali i o brojnim došljacima koji Koprivnicu često koriste samo za vlastite probitke. Naslov je Peterlinova teksta dovoljno govorio - "Raj za šarlatane" – ali je uredništvo doveo i u situaciju da se brani od kuloarskih napada da pokazuje regionalnu uskogrudnost, pa i "ksenofobičnost".

Najviše je razloga za kupnju, ipak, nudila detaljno napravljena tema o zapuštenoj plaži i naglom propadanju turističkih objekata na Šoderici, gdje ni loša tehnika tiska nije umanjila nelagodu snimljenih prizora s dotad omiljenog "podravskog mora"²⁹. Nije nebitno spomenuti da u tom broju iz lista nestaje njegove nosate maskote, što je bio posredni dokaz da tiskovina više ne želi ostavljati dojam bezazlenosti. List je dobio još nekoliko stalnih suradnika, konkretno Veljka Kučekovića, Dragana Grgura, Vladu Novaka, Mirka Lukavskog, Dragicu Strmečki i Jadranku Šimek (kasnije Lakuš).

Početak svibnja 1980. preminuo je predsjednik Tito, što je značilo da se od lista očekuje posebno izdanje³⁰ posvećenom tom karizmatičkom jugoslavenskom lideru. Broj je tretiran kao izvanredni, ali se računao kao deseti po redu, broj stranica bio mu je smanjen na 30 i na njemu nije bilo prodajne cijene. Sadržaj je, dakako, bio sličan svim ostalim prigodnim omladinskim listovima, dok je OK SSOH kao izdavaču najvažnije bilo da na to izdanje nije bilo nikakvih političkih primjedbi. Kako ih nije bilo, uredništvo se u nekim kasnijim kriznim situacijama moglo braniti tezom da je "dobro odradilo prigodni Titov broj", jer je stav o vođi revolucije bio puno važniji od bilo kakvih aktualnih političkih rasprava.

Naredna dva broja, 11 i 12, objavljena u lipnju i rujnu 1980., predstavljala su, iako s poznatim tehničkim ograničenjima, novi LOK-ov kvalitativni iskorak. Bio je to uspješni spoj reportaža o istinskim problemima mladih na terenu, u radnim organizacijama i u raznim klubovima, već pomalo uobičajeno

²⁸ LOK, br. 11. lipanj 1980., str. 31, tekst pod naslovom "Yu strip *Mladost*" bez navođenja autora.

²⁹ Teme o Tvornici obuće Sloga i Rekreativskom centru Šoderica bile su obrađene i u *Poletu*, br. 130. 16. travnja 1980., tekst pod naslovom "Racija na bicikle", i br. 134, 21. svibnja 1980., tekst pod naslovom "Jedini svjedoci, ribe, šute", autora Željka Krušelja i Krunoslava Jajetića.

³⁰ *Polet* je, usporede radi, dva broja zaredom, 132 od 5. svibnja 1980. i 133 od 13. svibnja 1980., posvetio isključivo Titu.

provociranje svojih kolega novinara iz "ozbiljnih" listova³¹, razgovori s osobama čiji je posao bio vezan uz mlade, široke rasprave o rock-trendovima s reportažama o sve brojnijim lokalnim grupama s ranglistama novih ploča, a krenuo je i iznimno zanimljiv i nekonvencionalno pisan serijal o starijoj podravskoj povijesti³². Specifičnost se broja 11, tiskanog na 48 stranica, ogledala u tri upečatljive socijalne teme. Prva je bila ispovijed jednog koprivničkog narkomana, pisana u slikovitoj *poletovskoj* maniri, s puno detalja koji su upozoravali na iskušenja s kojima se suočavaju mladi Koprivničanci, slijedio je fenomenološki tekst o žicanju kao načinu življenja marginaliziranog dijela mlade generacije, a najviše je mučnine izazvala tema o maloljetničkoj delikvenciji, gdje je razgovarano sa štíćenicima odgojno-popravnih ustanova³³. Nastavilo se i s tiskanjem stripova, a upravo je u tom broju objavljen je i jedan od ponajboljih, foto-strip Pavla Fulira "Testis est deus" ("Bog je svjedok"), u kojem je autor kombinirao poznatu fotografiju gole i uplakane vijetnamske djevojčice nakon bombardiranja s fotografijom nasmi-jane žene koji raširenih ruku trči muškarcu u zagrljaj.

Sve su te konceptualne vrline bile prisutne i u broju 12, od niza reportaža i intervjuja, primjerice s predsjednikom Skupštine općine Stjepanom Ivanišem i basistom "Riblje čorbe" Mišom Aleksićem, koji je bio na odsluženju vojnog roka u Koprivnici. pa do rasprava o aktualnim pitanjima, poput nacrtu zakona o usmjerenom obrazovanju i žestokih polemika s protivnicima rock kulture mladih, kao i članka o posljedicama alkoholizma na pojavu disfunkcionalnih obitelji. Tu se, pak, političko "iskakanje" ogledalo u vrlo osjetljivoj temi o privilegiranosti djece radnika Podravke u pogledu stipendiranja i ugovora o zapošljavanju³⁴. Krizna je svakodnevnica, koja je postala realnost odmah nakon Titove smrti, bila popraćena hiperkričkim tekstom o redukcijama struje, zbog kojih se i gradski trg često doimao kao da je "srednji vijek"³⁵.

Naposljetku, u tom je broju objavljena i velika fotografija dugokosog mladića³⁶ na čijem je prsima bio kratki tekst u kojem se govorilo, u maniri naširoko prepričavanih *poletovskih* tema o sukobima "hašomana" i "hipića" sa "šminkerima" i "štemerima", o "lasnoj"³⁷ diskriminaciji u kavani Doma JNA, koje je zbog nešto nižih cijena bilo često okupljalište mladih. Na ulazu mu je, naime, rečeno da se "nekim ljudima ne sviđa(m) i nek ide(m) van" te da vjerojatno nije jedini koji je doživio takvo poniženje. Osjećaj veće kreativne slobode došao je do izražaja i tiskanjem prve golotinje, fotomodela s nudističke plaže, gdje su došli do izražaja svi njeni "atributi", čime je list želio dokazati da se usuđuje ići i dalje od onoga što je u to vrijeme nudila golišava *Startova* duplerica. Kako je i na naslovnici bila oti-snuta djevojka u *LOK*-ovoj majici bez grudnjaka, za provincijalno je shvaćanje morala to bio veći izazov od potresnih priča vezanih uz narkomaniju, alkoholizam i kriminal. Neki su tome pljeskali, drugi optuživali list za nepotrební egzibicionizam³⁸.

Oba su broja, dakle, u sadržajnom pogledu, a i po zanatskoj zrelosti, bila na željenoj *poletovskoj* razini, tako da nitko nije mogao pomisliti da se list u potpunosti radi na amaterskoj i volonterskoj osnovi te da je ovisan o političkoj volji vrlo uskog kruga lokalnih političkih i gospodarskih moćnika. Teme

³¹ *LOK*, br. 11, lipanj 1980., str. 8-9, tekst pod naslovom "Ziheraštvo i honorarčenje" autora Ivana Peterlina.

³² Isto. Autor je bio Zorko Marković, a serijal je započeo tekstom pod naslovom "Kako je mali Zorko tražeći (glinene) pimpeke našao (glinene) rogove".

³³ Isto, tekstovi pod naslovima "Ispred mene se načičkala masa bandera", "Rista, 'el imaš kaj sitnog?" i "Stara si je našla frajera" autora Darka Bakliže, Gorana Litvana i Milana Fukera.

³⁴ *LOK*, br. 12, rujan 1980., str. 16-17, tekst pod naslovom "Tko će kome, ako ne svoj svome" autora Krunoslava Jajetića.

³⁵ Isto, str. 20-21, tekst pod naslovom "Mrak, frajhanje i pomalo sport" autora Gorana Litvana.

³⁶ Isto. Riječ je bila o Mladenu Jakupcu, kasnije jednom od ključnih *LOK*-ovih urednika, autora i fotografa.

³⁷ Isto. Umjesno kose, svjesno je korištena kajkavska riječ "lasi", što je potenciralo razliku između govora u objektima JNA i lokalnog dijalekta.

³⁸ Kad je bila riječ o golom ženskom, ali i muškom, tijelu, *Polet* je baš te 1980. "aferom Šarović" društvenom konzervativizmu opalio žestoki šamar. *LOK* u tom segmentu nije mogao pratiti *poletovske* provokacije, što je govorilo da je u golo tijelo u provincijskim okvirima daleko veće iskušenje od političkih ideja.

kojima su naprosto prštala oba broja nisu mogla dovesti do zaključka da list kojemu je kritičnost temeljito prevagnula u odnosu na traženi politički aktivizam može imati neku ozbiljniju perspektivu.

2.5. Nekandidirani list dobiva nagradu "Sedam sekretara SKOJ"-a

Ono što se dogodilo nepunih mjesec dana kasnije bilo je iznenađenje za Koprivničance, ali i samu redakciju. Objavljeno je, naime, da je upravo *LOK* dobitnik nagrade "Sedam sekretara SKOJ-a"³⁹ za 1980. godinu. Neki su bili uvjereni da je lansirana i pogrešna informacija, budući da list za tu prestižnu nagradu nije bio ni kandidiran. Ispostavilo se da je ipak dobitnik, jer je žiri te nagrade⁴⁰ napravio pre-sedan, za neke i pravi incident. Odbacio je prvotnu kandidaturu *Studentskog lista* i riječkog *Vala*, da bi samoinicijativno tri ravnopravne nagrade dodijelio *LOK*-u, dubrovačkom *Lausu* i splitskoj *Omladinskoj iskri*.

U obrazloženju je stajalo da sva ta tri lista "karakterizira angažiran odnos prema sredinama u kojima djeluju", a "koji se ne pretvara u puko 'ispisivanje' lokalnih zbivanja kao (krivu) pretpostavku vlastitog opstojanja pa se, u skladu s tim, i ne žele konstituirati kao glasila lokalnog značaja". Sukladno tome, "omladinski karakter tih glasila ne pokazuje se u bavljenju standardnim, 'propisanim' temama, već u otvorenu pristupu svim društvenim problemima, a, dakako, ponajviše onima s kojima se osobito intenzivno suočavaju mladi". Naglašeno je i da kod tih glasila bitno što "nastaju kao rezultat kolektivnog rada" i da je "neprofesionaliziranost" tu shvaćena kao "izrazita prednost omladinskog tiska".

U osvrtu žirija na svaki pojedini list, za *LOK* je navedeno da "odavno nismo imali jednu općinsku omladinsku novinu tako izrazita kritičkog odnosa spram vlastite sredine, otvorena i nedvosmislena ukazivanja na probleme i 'lokalne' krivce njihova stvaranja i nerješavanja", a upozoreno je i da je *LOK*-ova grafička "siromašnost" uvjerljivi dokaz da to ne mora biti smetnja da novina ne bude "atraktivna i čitljiva"⁴¹.

Na to se nadovezao provokativni komentar politologinje i tadašnje asistentice na zagrebačkom Fakultetu političkih nauka Mirjane Kasapović o kriterijima za dodjelu nagrada, objavljen u *Poletu* pod naslovom "Mirni socijalistički klinici"⁴². U njemu se od sva tri lista uglavnom bavila onim koprivničkim, naglašavajući kako je svjesna da za isto tako nagrađeni album *Pankrta* i prozu Davora Slamniga, kao i za *lokovski* model novinarske kritike lokalne zajednice, "ne bi baš mnogi jamčili da mogu dobiti jednu 'službenu' nagradu, u vrijeme kad omladinska organizacija nije potpuno sigurna u reakciju drugih 'dijelova društva. Autorica je tu, kao suprotnost *LOK*-ovskom pristupu, ukazala da je "isuviše onih koji bi nagradu za udovoljavanje kriterijima 'pravovjernosti' društvu, koristeći najčešće neinventivnost, prosječnost i dosadu kao adute društvene relevantnosti". Mirjana Kasapović je, najkraće rečeno, baš preko pohvale koprivničkim mladim novinarima obračunavala s ustaljenim i neodrživim sustavom vrijednosti u društvu, implicitno upozoravajući da sustav zbog nemogućnosti svog reformiranja ulazi u razdoblje postupnog propadanja.

Nepobitno je da je položaj lista time učvršćen, odnosno da su privremeno utihnuli njegovi najveći kritičari, pogotovo oni u lokalnim novinarskim krugovima, no ništa se u materijalnom statusu lista nije bitno dogodilo, osim što je odjednom na verbalnoj razini bilo mnoštvo zaslužnih što *LOK* uopće i izlazi. Osnazio je jedino stav, kako je navedeno u popratnom redakcijskom reagiranju, da se "list ne smije tiho ugasiti, već još dosljednije nastaviti započeto i pokušati okupiti još širi krug mladih novinara, kako se *LOK* ne bi zatvorio unutar jedne generacije".

³⁹ Tu je nagradu uoči Dana SKOJ-a, 10. listopada, dodjeljivao GK SSOH Zagreb, ali je jedina bila od savezne važnosti pa su dobitnici bili iz svih republika.

⁴⁰ Žiri je radio u sastavu: Mirjana Kasapović (predsjednica), Dobroslav Silobrčić, Silvana Jakuš, Marko Goluža i Goran Dvoržak. Iz sastava je žirija bilo vidljivo da nije podložan političkim kompromisima.

⁴¹ Obrazloženje nagrade objavljeno je u *LOK*-u br. 13, studeni 1980., str. 2-3.

⁴² *Polet*, br. 137, 15. listopada 1980., str. 6.

U trenutku proglašenja dobitnika nagrade sredstva za tiskanje lista za tekuću 1980. bila su, naime, već potrošena pa su za još dva predviđena broja tražena iz drugih izvora⁴³. Zbog toga je spomenuti tekst ponajbolje komentirala ilustracija na kojoj je redakcija "ugrađena" u pečeno pile na roštilju⁴⁴. Neočekivana je prilika, međutim, iskorištena na posredni način. Dobivanje nagrade bilo je dobar povod da bi istodobno krenula i poduže planirana radijska omladinska emisija "Vruća juha", koja je na taj način postala drugi oblik *LOK*-ove djelatnosti, ispreplićući pisano i govorno novinarstvo. Troškove te emisije, minimalne doduše, u trajanju od jedan sat tjedno, po direktivi općinskih političkih struktura preuzela je Radio Koprivnica.

Prva je emisija emitirana u nedjelju, 5. listopada 1980., točno u podne, što je ostao i njen stalni termin, i uz brojne se probleme održala narednih devet godina, praktički do kraja *LOK*-ova izlaženja. Njen je prvi urednik bio Goran Litvan, spikerica je bila Irma Brljek, muzički urednik Krunoslav Jajetić, tehnički realizator Miroslav Kramberger, a informativne priloge i prigodne razgovore po potrebi su pripremali brojni članovi *LOK*-ove redakcije. Redovni je tjedni ritam i neobavezujući radijski format omogućio su da se kroz "Vruću juhu" regrutiraju i novinarski profiliraju nove generacije mladih autora, koji su se kasnije uključivali u *LOK*.

Ubrzo se kao spikerica pojavila i Jasenka Pecko (kasnije Litvan), dok je realizaciju pojedinih emisija preuzimao i profesionalni radijski tehničar Tomislav Posavec-Tona. Emisiju je kao voditelj obilježio Krešo Blažek, kasnije i njegov brat Davor Blažek. Kako je "Vruća juha" zvučala u eteru, svjedočila je reportaža sa snimanja, čiju su uvodnu špicu označavali ska zvukovi "Bad Mannersa": "Voditelj 'Vruće juhe' Krešo Blažek viče, gestikulira, rokće, laje, cvokoće, šuška, skače, muca, šarmira, urla, glumata, cvrkuće, dosađuje, reži – sve u interesu maksimalne zajebancije! Emisija je rađena u maniri radijskog 'Muppet showa', a voditelj Blažek, u ulozi žapca Kermita, duhovitostima popunjava 'rupe', pogotovo kad nešto zaškripi."⁴⁵

Litvana je kao urednica zamijenila Ksenija Ernečić (kasnije Horvat), koja je tu s prekidom bila do 1984. Od urednika i voditelja svakako sredinom 1980-ih godina treba spomenuti uigrani tandem Siniša Operman – Darko Ledinski, kad je emisija po atraktivnosti i slušanosti vraćana na početnu razinu. Među zapaženije je urednike spadao i Marinko Markek, a bilo je i razdoblja kad je uređivanje i vođenje emisije preuzimano "na smjenu", kao dio redakcijskih obveza, zbog čega je i gotovo nemoguće rekonstruirati slijed svih kadrovskih promjena. Redakcija je tražila da emisija stalno ide uživo, no često se događalo da su urednici s Radio Koprivnice inzistirali na pregledu materijala, što je smanjivalo očekivanu provokativnost.

Prvotno je *LOK*-ovo uredništvo napravilo još dva broja. Nastavljen je isti uređivački koncept, od niza reportaža o mladima, analiziranja raznih komunalnih i školskih problema, recimo onog o statusu vanjskih suradnika u srednjoškolskoj nastavi pa do otvaranja pitanja preuređenja središnjeg koprivničkog trga. Na njemu je dominirao partizanski spomenik, tako da je svaka rasprava dobivala i neželjenu političku dimenziju zadiranja u "revolucionarne tekovine". Iz broja u broj bilo je i sve više esejističkog propitkivanja društvenih konvencija, pogotovo pomodarstva i potrebe naglašavanja privilegiranog socijalnog statusa, u čemu je po provokativnosti opet prednjačio Ivan Peterlin.

Posebnost broj 13 ogledala se u vrlo duhovitom ogledu o pjesništvu u koprivničkim javnim zahodima te u dotad najpesežnijem razgovoru s Darkom Rundekom, otkrićem *novovalne* scene, u nekoj hrvatskoj tiskovini. Ipak, vrijeme je pokazalo da je u tom broju objavljen i u lokalnim okvirima prvi pravi ekološki osviješteni tekst o ugroženosti podravskog zemljišta, vode i zraka⁴⁶. Autor je naveo čak osam potencijalnih izvora zagađivanja, a kao najugroženije točke naveo je potoke Koprivnicu i Gliboki, što

⁴³ Sredstava su bila pronađena, ali redakcija, po očičaju, nije bila uključena u detalje te financijske operacije.

⁴⁴ *LOK*, br. 13, studeni 1980., str. 3-4., tekst pod naslovom "Raskorak između želja i mogućnosti", potpisan s "urednik".

⁴⁵ *Polet*, br. 140, 5. studeni 1980., str. 5, tekst pod naslovom "Agitprop" autora Željka Krušelja.

⁴⁶ *LOK*, br. 13, studeni 1980.. Tekstovi pod naslovima "Kada pođeš za grm čučat...", "Milina za uho i oko" i "Osam tihih trovača" autora Davora Ivančana, Krunoslava Jajetića i Duška Bodinovca.

se u narednom razdoblju pokazalo opravdanim, ali i opasnosti od širenja bolesti na više divljih odlagališta svakovrsnog otpada.

U posljednjem svesku kojeg je kao glavni urednik potpisao Željko Krušelj, broju 14 iz siječnja 1981., nije bilo dilema što je bila najčitanije štivo. Redakciji je dugo obećavani intervju dao Pavle Gaži, bivši generalni direktor Podravke i tadašnji izvršni sekretar CK SKJ. Kako su gradom već poduže kolale priče da je već tada bio u sukobu s novim poslovođstvom koprivničkog giganta, taj se intervju još godinama analizirao i komentirao, budući da je Gaži dao neke dvojbene naznake što bi se tu moglo događati u još burnijem razdoblju koje je slijedilo⁴⁷. Kad se razgovor pozornije analizira, Gaži je ponajviše govorio metaforički i alegorijski pa zapravo i nije ništa određeno rekao o gradskih oponentima, okupljenima oko svoga nasljednika Vladimira Trojaka. Načelno je kritizirao jedino navodnu direktorsku rastrošnost i statusno odvajanje od običnih radnika, a i vođenje klanovske politike. U tom je kontekstu naveo točni iznos svoje beogradske plaće, opisujući svoj tamošnji "studentski" život, u čemu su se nazirali i demagoški tonovi, da bi zatim novinare zapitalo imaju li hrabrosti "to pitanje postaviti nekim koprivničkim funkcionarima ili privrednicima".

Jedina je Gažijeva konkretnija izjava bila da će se vjerojatno vratiti u Koprivnicu i da će tu još neko vrijeme biti "društveno angažiran". To je shvaćeno kao najava smjene aktualne uprave i njegov povratak na dužnost generalnog direktora Podravke. U tom kontekstu se mogla shvatiti i završna rečenica da ga "već neki 'golmani' i bivši 'nogometaši' i lijevom i desnom svojski – deGAŽIRaju", tako da bi i njegov dolazak mogao sličiti na "povratak otpisanih". Aludirao je time na tadašnjeg direktora Podravkine službe za informiranje Anđelka Jagečića, bivšeg poznatog golmana, koji je s njim vodio glavnu medijsku bitku⁴⁸.

Činjenica je, međutim, da se grad nakon tog intervjuja još radikalnije podijelio na dva bloka, odnosno na one koji su zagovarali bivšeg i aktualnog Podravkinog "generalca", od kojih je svaki imao cijeli niz osobno zainteresiranih suflera. Takva je podjela, šire gledano, predstavljala i prvi pravi LOK-ov poraz, jer je osnovni redakcijski cilj bilo jačanje koprivničkih pozicija u svim segmentima koprivničke politike i gospodarstva. Najbizarnija se činjenica ogledala u tome što su ključne Podravkine direktore i članove poslovođstva u oba mandata činili isti ljudi. Kadrovske su podjele, iz kojih se isprva nisu mogle očitati i neke ozbiljnije političke razlike, obilježile cijelo to desetljeće, no eskalacija sukoba, kao novi udarac koprivničkom zajedništvu, tek se "zakuhavala".

List se u tom istom broju 14 naslovom "Bohemi postaju milijuneri" zamjerio i likovnim umjetnicima, budući da je Marijan Špoljar propitkivao njihove zarade na uređenju javnih i poslovnih objekata, na što su nadovezalo i jadikovanje Marijana Molnara o potpunoj komercijalizaciji i monopolu hlebinske škole naivnog slikarstva. Bilo je tu i tema o stalnim kašnjenjima vlakova na liniji prema Zagrebu, nezadovoljavajućoj razini društvene prehrane u većini koprivnički poduzeća i o dugoj tradiciji koprivničkog omladinskog tiska. LOK je prvi u medije doveo i poetski nadarenog radijskog nogometnog komentatora Ivu Tomića, a jednako je atraktivan bio i monovju pjevačice Zdenke Kovačiček, čime je njihov autor Krunoslav Jajetić dokazao svoju punu autorsku zrelost. Među LOK-ove su se stalne suradnike u to vrijeme uključili i Ivo Čičin Mašansker, Duško Bodinovac, Irma Brljek (kasnije Bagarić), Stevo Svržnjak, Milan Fuker, Krešo Blažek te Dražen Međimorec, koji je nakon Gründoldova odlaska u vojsku

⁴⁷ LOK, br. 14, siječanj 1981., str. 3-7, tekst pod naslovom "Ne dižimo spomenike zlatnom teletu" autora Željka Krušelja, u suradnji s još nekim članovima redakcije. Intervju je bio specifičan u praksi cjelokupnog omladinskog tiska i po tome što se sugovornik nije želio fotografirati sprijeda pa su sve fotografije napravljene s leđa, tako da se na njima vide samo novinarska lica. Redakcija je intervju pamtila i po tome što je autorizacija razgovora, s vrlo radikalnim preinakama izvornog teksta, stigla nakon što je list već bio otisnut pa je moralo uslijediti djelomično ponavljanje tiska, vezano uz još niz popratnih tehničkih problema. Veća je neugoda bila u tome što je dio političkih struktura i Podravkinog menadžmenta nakon afera i smjena u toj kompaniji optuživao list za pristranost i zato nikad nije ozbiljnije pripomagao njegovu izlaženju. U krug Gažijevih "navijača" utrpala je većina koprivničkih novinara, što je samo govorilo o tome da na drugoj strani s njima nitko nije ni pokušavao ozbiljnije razgovarati i javnosti izlagati svoje argumente.

⁴⁸ Taj se međusobni sukob jednakom žestinom nastavio naredna tri i pol desetljeća, prenijevši se i na način na koji je Gaži obavljao dužnost republičkog sekretara za unutarnje poslove.

preuzeo i grafičko uređivanje lista. Taj je broj predstavljao i oproštaj od jednog od svojih najranijih suradnika, ilustratora i strip-crtača Kreše Hegeduša, koji je iznenada preminuo.

Dosljedno svom viđenju društvene zbilje, uredništvo je novu 1981. čestitalo s Djed Mrazom koji je u ruci držao ono što je Koprivničancima u tom razdoblju razbuktavanja gospodarske krize i sve učestalijih nestašica i redukcija najviše trebalo: kavu i deterdžent.

2.6. LOK-ovo najslobodnije i najprovokativnije razdoblje

U siječnju 1981. dotadašnji glavni urednik Željko Krušelj odlazi za urednika u zagrebački *Polet*, ali to nije izazvalo nikakav potres u redakciji, budući da je još godinama bio stalni suradnik lista. Krug suradnika se nije mijenjao, osim uobičajenih odlazaka u vojsku ili na fakultete. Novi glavni urednik postao je već dokazani autor Krunoslav Jajetić, čija se prednost pred ostalim kandidatima ogledala i u tome što je tada stalno boravio u Koprivnici. Njegov je najvažniji suradnik postao Mladen Jakupec, koji je preuzeo i grafičko-tehničko opremanje lista. Jajetić je startao s i novim logotipom lista, stiliziranim slovima u okviru, o čijoj je vizualnoj privlačnosti ponajbolje govorilo to što se održao do posljednjeg broja. Iako je nagrada "Sedam sekretara SKOJ-a" ojačala status lista, tek ujesen 1981. to se materijaliziralo prelaskom lista u pravu tiskaru. Dotad je sve bilo po starom, a ritam izlazak bio je uglavnom tromjesečni.

Prvi je se Jajetićev *LOK*, broj 15, pojavio u travnju 1981., a lako je bilo uočljivo da više nije imao dotadašnjih problema s traženjem sugovornika i realizacijom tema. Tako je odmah analiziran, ali i kritiziran, srednjoročni plan razvoja Općine Koprivnica, u listu su sve hrabrije izjave o svojem statusu i lošoj poslovnoj politici davali radnici pojedinih poduzeća, dok su iz okolnih ruralnim naselja i sami zapitkivali kad mogu očekivati redakcijsku posjetu. U tom je broju velika tema bio iznimno visoki broj prometnih nesreća na općinskim prometnicama, a otvorena je i rasprava o učeničkom samoupravljanju u Srednjoškolskom centru, koje je bilo svedeno na običnu frazu. Među obrađenim je fenomenima bila nova "pošast", igra na sreću činkvina, od čijeg se organiziranja u prepunim prostorijama starog "Kalnika" financirao nogometni klub "Lokomotiva". Mladog je publici bila najzanimljivija šire obrađena tema o kontracepciji i abortusima, diskofili su čitali intervju s Jugotonovim urednikom Dubravkom Majnarićem, a o svojim je mornarskim doživljajima pričao legendarni Zvonko Pandurić-Strić⁴⁹.

Jajetić je uveo i "Čistu runsku vunu", rubriku koja će u formi kratkih ironičnih komentara aktualnih koprivničkih zbivanja obilježiti daljnje izlaženje lista. Nova suradnička imena postali su Krešimir Puc, Marinko Markek, Dragan Habdija, Milena Severović, Maja Stipović, a o traumatičnom iskustvu novinarskog angažmana u 1971. zaustavljenim *Susretima* pisala je i Katarina Gaži-Pavelić⁵⁰. Pokrenulo je to i polemiku o dosezima medija u malim gradovima kao što je Koprivnica, gdje se na suprotnoj strani našao, dakako, Ivan Peterlin.

Broj 16 iz lipnja 1981. bio je, pak, dokaz u kojoj su mjeri u javnosti počeli dominirati gospodarski problemi, o čemu je svjedočilo i udvostručenje cijene lista na 10 dinara. Napravljen je okrugli stol s mladima iz Izvora, monopolističke koprivničke trgovačke tvrtke, gdje su ključna tema bile nestašice brojnih proizvoda, kao i razlozi zbog kojih se u toj situaciji bolje snalaze njihovi konkurenti iz susjednih gradova, a rasprava je nastavljena i u idućem broju, uz jasnu konstataciju da je takvo stanje u trgovačkom sektoru neodrživo i protivno općinskim interesima. Tema je nadopunjena problemom poslovanja mesnica, gdje je administrativno određivanje cijena stvorilo još težu situaciju, a na sve se to nadovezao i razgovor s poljoprivrednikom iz Novigrada Podravske, čija je tvrdnja bila da je "i seljak na zgubičku".

⁴⁹ Zvonko Pandurić-Strić deset je godina kasnije postao simbol dragovoljaca Domovinskog ratu, jer se njegov lik našao na plakatu koprivničkog dizajnera Vladimira Kostjuka "Hrvatska vas zove", koji je bio odaslan po cijeloj Hrvatskoj.

⁵⁰ Riječ je bila o starijoj kćerki Pavla Gažija, čije se sudjelovanje u tom projektu smatralo i glavnim razlogom zašto nakon prisilnog prekida izlaženja *Susreta* protiv uredništva nisu provedene i represivne mjere, kao što je to bio slučaj u nekih drugim omladinskim tiskovinama.

Ne čudi, stoga, ni da je čitatelje najviše interesirala tema o Koprivničancima koji su prijavili najviše prihode, a interesantno je da su u to vrijeme u tom krugu dominirali autoprijevoznici, ugostitelji, direktori i liječnici. Slijedila je i tema o nedostatnom financiranju općinske kulture i nedostatku sredstava za razvojne planove gradskoga muzeja. Da bi se i aktualni razgovor uklopio u takve tonove, za sugovornika je izabran televizijski urednik i voditelj Miroslav Lilić, koji je objašnjavao dramatične okolnosti objave informacije o smrti predsjednika Tita. Iz lista je, jednom riječju, polako nestajalo one mladalačke zaigranosti i pomalo infantilnog humora, a zamijenilo ju je suočavanje s temeljnim životnim problemima, koje više nije moglo svesti na generacijske specifičnosti. Isti je trend zahvatio i *Polet*, u kojem je nekadašnja "fantastična zabava" zamijenjena oporim suočavanjem s nizom društvenih izazova.

No, da sve ne potone u crnilo pobrinula se tablica u koju su uvrštene sve bitne informacije o 11 najposjećenijih gradskih kafića, krčmi i restorana, poslije koje su *lokovci* u nekima od njih postajali neželjeni gosti, a dane su i informacije o uređenju novog gradskog diska. Čitatelje je zabavio i *Vjesnikov* kritičar Ivan Starčević svojih specifičnim crnohumornim pogledom na filmsku ponudu.

U rujnu 1981. napokon se dogodilo ono o čemu su novinari *LOK*-a maštali od njegova pokretanja. Broj 17 napokon je prebačen u pravu tiskaru, i to onu Podravkinu, gdje je na istome formatu tiskan u offset tehnici, s dvobojnom naslovnicom. Najveći je pomak bio vezan uz kvalitetu fotografija, ali napokon je bilo moguće prilagođavati veličinu i oblik slova potrebama prijeloma lista.

Poboljšanje tiska bilo je, nepuna dva mjeseca ranije, praćeno još jednom zapaženom inicijativom *LOK*-ova uredništva. Nakon radijske emisije "Vruća juha", 18. srpnja 1981. pokrenut je, uz iznimni angažman Mladena Jakupca, i "Izlok", okupljanje mladih Koprivničaca u Omladinskom domu uz najrazličitije zabavne i edukativne sadržaje. Bilo je tu mnoštvo manjih koncerata, projekcija filmskih klasika, performerskih⁵¹ nastupa, raznih izložbi, recitaža, književnih promocija te svakovrsnih radionica, od likovnih do fotografskih i radioamaterskih, uz spontane razmjene ploča, knjiga i stripova. Održani su i turniri u belotu, igrao se šah, "čovječe ne ljuti se" ili stolni tenis, a svatko je mogao donijeti svoj muzički instrument i zasvirati. Organizirane su i humanitarne akcije skupljanja školske lektire.

Takvo neformalno okupljanje petkom u večernjim satima bilo je izravna reakcija na identični *Poletov* koncept druženja mladih Zagrepčana, najčešće u prostorijama Studentskog centra. Riječ je bila o projektu koji je dobio naziv *Polet-platz* i koji se uz prekide održavao sve do kraja 1980-ih godina. Njegova koprivnička inačica trajala je koju godinu kraće⁵², no jedan vid "Izloka" bili su i koncerti koji su *lokovci* u drugoj polovici toga desetljeća organizirali u Domu željezničara, a gostovale su neke od najpopularnijih jugoslavenskih rock grupa.

Oko lista su se, međutim, počele ispreplitati razne intrige. Glavni je urednik imao potrebu zamoliti sve one čitatelje koji su imali primjedbe na "crnokronikaški" sadržaj prethodnog broja, a takvi su u pravilu bili "u strukturama", da primjedbama ne opterećuju općinskog omladinskog predsjednika Branka Siltu, već da mu se izravno jave za objašnjenja. Upravo je to sugeriralo da je započela druga faza razvoja lista. *LOK* više nije predstavljao samo svježinu na lokalnoj medijskoj sceni, već je postao sastavni dio medijskog sukobljavanja. Bio je poželjni saveznik u svakovrsnim razračunavanjima interesnih skupina, jer politički mentalitet jednostranačkog sustava nije predviđao bilo čiju neovisnu poziciju. U tom kontekstu treba promatrati i formiranje Izdavačkog savjeta lista⁵³, čiji je prvi predsjednik bio Julio Kuruc, u tom trenutku jedan od mlađih i reformistički usmjerenih lokalnih političara. Pozitivni su odnos prema *LOK*-u u nekim kriznim situacijama otvoreno iskazivalo još nekoliko partijskih i općinskih dužnosnika, primjerice Boris Garaj, Čedo Grubačević, Zlatko Imbriovčan, Krešimir Švarc i Josip Volf.

⁵¹ Nastup konceptualnog umjetnika Vlatka Vinceka 21. kolovoza 1981. u performansu pod nazivom "Crvena jutro", kad je golubu pregrizao vrat, aludirajući time na dvojni moral, izazvao je takav šok u javnosti da su se nastupom bavili i lokalni politički forumi, što je zakratko dovelo u pitanje i daljnje održavanje "Izloka".

⁵² Jakupec je vodio pedantnu evidenciju, dio koje je i na stotine fotografija s tih događanja, do ljeta 1983., dok su kasniji sadržaji, kao i njihov vremenski okvir, ostali samo na razini usmene predaje.

⁵³ U isto je vrijeme, nakon višemjesečnih usuglašavanja, počeo s radom i Izdavački savjet *Poleta*, što je potvrđivalo da je republičko rukovodstvo istu proceduru naložilo i izdavačima svim regionalnih omladinskih listova.

Rujanski je broj, sukladno trendu demistifikacije niza ideoloških floskula, počeo dovoditi u pitanje smisao radnih akcija, koje su tih godina sve više poprimala socijalnu i klasnu dimenziju, jer na njima nije bilo djece političkih dužnosnika i direktora, ali su zato radničkoj i seljačkoj omladini predstavljale jedinu mogućnost ljetnog "turizma". Sve su veće podjele u društvu rezultirale i manipulacijama oko upisa u srednje škole. LOK-ov je novinar ustanovio da se lošiji učenici masovno "spašavaju" od upisa u omražena radnička zanimanja liječničkim uvjerenjima o nesposobnosti za pojedine fizičke poslove. Time je list otvorio još jednu temu o koruptivnom funkcioniranju sustava, da bi logični nastavak te teze bila i tema kako praksa u lokalnim poduzećima pokazuje da je za status pripravnika potpuno svejedno pokažu li se dobrima ili lošima, što je objašnjavalo već kroničnu neefikasnost i nekonkurentnost gospodarskog poslovanja⁵⁴. U tom su broju analizirane i dvije velike gospodarske afere, jedna koja se ticala nezakonitog eksploatiranja šljunka, a druga oko pogrešnog ulaganja u kupnju mađarske tehnologije u Belupovom nikad pokrenutom pogonu za preradu krvi. Kao "šlag" na toj depresivnoj slici koprivničke zbilje pridodan je i tekst o gužvi u jedinjoj koprivničkoj privatnoj ubožnici.

Čitatelji su se mogli odmarati jedino uz intervju s najpoznatijom hrvatskom autoricom ljubica Anom Žube, koja je broj kasnije imala potrebu demantirati ono što je bilo zabilježeno na magnetofonskoj vrpci. Mlade je čitatelj obradovala i reportaža o proizvodnji traperica marke "Levi's" u Vartesovu pogonu u Novom Marofu, kako bi za nabavu omiljenog brenda izbjegli ustaljena maltretiranja na graničnom prijelazu prema Trstu.

Sve naglašenija politizacija lista, kao i izraženi naturalističkog pogled na društvena kretanja, došao je do izražaja u prosinačkom broju 18, gdje je na naslovnici bila svinjska glava, da bi se nekoliko brojeva kasnije tu našle i dvije krave. Povezanost *LOK* i *Poleta* došla je u tom razdoblju do izražaja i redovnom suradnjom u koprivničkom listu njegova urednika i već afirmiranog ekonomskog analitičara Miodraga Šajatovića. Jedna od njegovih tema je bila objašnjenje kako bi Podravka mogla profitirati od kroničnog pomanjkanja kave na tržištu, a slijedio je i komentar o pogrešnoj razvojnoj strategiji koprivničke općine. Među reportažama se posebno isticala ona o Romima u Žlebicama, a i o daljnjim zapletima oko srednjoškolskih upisa. Napravljena je i detaljna analiza djelovanja gradskih rock skupina, a naširoko je objašnjeno što ljubiteljima glazbe donosi i novo tehničko čudo – walkman.

Veliki je intervju o svojoj poslijeratnoj podravskoj karijeri dala članica republičkog vodstva Jelica Radojčević. Prepričavala je i iznimno složene okolnosti u kojima je, zbog granične zone s Mađarskom koja je bila dio Varšavskog pakta, nastajala Podravka pa su neki od prvotnih razvojnih kredita dobiveni – obmanom republičkih i saveznih vlasti. Brojem su, ipak, dominirale teme o vezanosti za Koprivnicu Miroslava Krleže, kao i o njegovom međuratnom nakladniku Vinku Vošickom⁵⁵. Kako je svaki broj imao neku "bombu", tako je to u ovom slučaju bilo šokantno samospaljivanje ispred ulaznih vrata Pravoslavne crkve 18-godišnjeg Senada Hamidovića. Ono je podiglo ogromnu medijsku gužvu, tako da je i *LOK*, kao i *Polet*, o tome pisao iz nekoliko uglova⁵⁶, što je rezultiralo i sudskim sporenjem.

Tijekom 1982. danak kvalitetnijem tisku bio je izlazak samo dva broja. Prvi, travanjski, bio je u znaku LOK-ove turneje po Beogradu, gdje je napravljeno nekoliko tema, između ostalog i intervju s najpoznatijim jugoslavenskim piscem aforizama, Vladom Bulatovićem-Vibom, estradnim fenomenom Natašom Vladetić te redakcijom *Književne reči*. Listom su, ipak, dominirale socijalne teme i reportaže iz pojedinih radnih organizacija. Na političko je zgražanje nailazilo iskreno čuđenje radnika Čazmatransa kad im je postavljeno pitanje djeluje li tamo omladinska organizacija. Odgovor je bio sve uobičajeniji za tadašnja eroziju proklamiranih samoupravnih odnosa: "Naj se zajebavati!"

⁵⁴ *LOK*, br. 17, rujan 1981., str. 6-7, tekstovi pod naslovom "Uzvišeni ciljevi i visoka svijest?" autorice Ivane Lukčin, "Je li stvarno sramota biti 'šljaker'" autora Marinka Markeka i "Dobar ili loš – ista stvar!" autora Dragana Habdije.

⁵⁵ *LOK*, br. 18, prosinac 1981., str. 14-17, tekst pod naslovom "Podravina u Krleži" autora Ivana Peterlina i "Ovaj grad ga je zaboravio" autora Zorka Markovića.

⁵⁶ Isto, str. 33-35, tekstovi pod naslovima "Što je mladima ponuđeno?" autora Marijana Špoljara, "Promašeno upozorenje" Ivane Lukčin i "Sve po starom i još gore" Željka Krušelja.

Napravljen je i tekst o gradskim neplatišama komunalnih naknada, s popisom "40 veličanstvenih", iz kojeg je bilo vidljivo da tu nisu bili presudni socijalni kriteriji, već traženje načina snalažljivih Koprivničanaca kako da se izbjegnu razne financijske obveze. Dominantna je politička tema bio anarhizam, kao utopijska alternativa sve težoj društvenoj situaciji. Toga je puta najveću gužvu izazvao razgovor sa školskom pedagoginjom Brankom Crnković, koja je naširoko objašnjavala kako se još od osnovne škole, potpuno suprotno proklamiranim vrijednostima, razvija elitizam, odnosno kako se unaprijed zna u kojem će razredima biti djeca rukovoditelja i uglednika, a u kojima oni koji dolaze iz radničkih i seljačkih obitelji⁵⁷.

Nesporno je, međutim, da je rubrika "Čista runska vuna" čitateljima bila i najzanimljivija, jer gotovo da i nije bilo javne ličnosti, institucije ili tvrtke koja se nije suočila s nekom žaokom, mahom vezanu uz nesklad političkog izričaja i djela koja su ih slijedila. Poruka je rubrike bila i njena likovna oprema, svjesno provokativna, tako da je međunarodni znak za runsku vunu bio preoblikovan u penis. Uz tekstove su bili crteži svinje ili ovce, no najviše je žuči izazivala serija sličica u kojoj se prst gura u anus. Za neke je i to bilo problematičnije od samog sadržaja "vune"⁵⁸.

U impresumu toga broja prvi je puta objavljen i sastav Izdavačkog savjeta, u kojem je mjesto predsjednika preuzeo Andrija Kovač, a članovi su bili Josip Brgles, Valent Vrhovski, Jadranka Lakuš, Branko Silta, Gordana Mihalj, Stevo Kostadinović, Ranko Kudelić, Goran Litvan i Krunoslav Jajetić.

Tijekom ljeta 1982. dogodilo se novo kadrovsko preslagivanje. Goran Litvan i Krunoslav Jajetić otišli su na urednička mjesta u *Poletu*. Tamo na već bili Željko Krušelj i Miodrag Šajatović, ali i Srđan Španović i Dubravka Tomeković, koji su iz osobnih razloga također bili vezani uz *LOK*, da bi im se kao vrlo produktivni stalni suradnik ubrzo priključio i Davor Ivančan. Na taj je način u središnjem omladinskom listu u narednih 15-ak mjeseci bilo čak sedmero aktualnih ili budućih *LOK*-ovih urednika i autora. Takva se regionalna prevaga u zagrebačkom listu nikad prije ili kasnije nije dogodila⁵⁹.

Ispostavilo se, dakle, da je taj predugi raspon između dva *LOK*-ova broja, na što redakcija nije mogla utjecati, doveo do toga da koprivnički list bude uređivan u pauzama *poletovskih* obveza. Uočljivo je bilo da je u listu počela i postupna smjena generacija, jer je sve više prostora dobivala generacija koja se počela okupljati preko novinarskih seminara u Fažani, gdje su najaktivnije bile Ksenija Ernečić, Jasenka Maltarić i Ksenija Kardaš, kao i još niz novih autora i ilustratora, primjerice Zvonko Todorovski, Darko Crnković, Romano Baričević, Željko Jerbić, Dijana Sabolović, Mario Grobenski, Gordana Starčević, Krunoslava Belec, Davor Popović, Mario Golčić, Nataša Bonta, Ljiljana Ernečić, Vesna Jakupec, Dražen Herman, Andrija Ogrinec, Kruno Grošić, Blaženka Ozmec, Snježana Stolnik, Sunčica Dombaj, Vasja Kosec, Nada Banović, Boris Vargović, Marin Hrašćanec, Goran Bojanić, Darko Pernjak, Božidar Kozulić, Ankica Gašparić, Edo Vukelić i Juraj Dočkal.

2.7. "Čujem, Lokec, da si dobio pumrla"

Jugoslavenska je inflacija počela opasno nagrizati gospodarske temelje pa je prosinački *LOK*, numeriran kao dvobroj 20-21, već dosegno cijenu od 20 dinara. Gradom se zbog brojnih sukoba s pojedincima iz raznih lokalnih struktura počela širiti priča kako list "neće još dugo", iako je iz razgovora s općinskim vlastima bilo jasno da nitko od njih ne želi ponijeti stigmu *LOK*-ova "krvnika".

⁵⁷ *LOK*, br. 19, travanj 1982., 12-13, tekst pod naslovom "Elitizam među osnovcima" autora Gorana Litvana.

⁵⁸ Autori priloga u "Čistoj runskoj vuni" uglavnom su bili Krunoslav Jajetić, Goran Litvan, Željko Krušelj i Mladen Jakupec. Uredništvo se zbog te rubrike suočavalo s povremenim prijetnjama, a jedan im je novinar uputio i kolektivnu sudsku tužbu.

⁵⁹ U prilogu "Tko je tko u *Poletu*", povodom njegovog 400. broja, objavljenog 16. prosinca 1988., taj je fenomen nazvan "koprivničkom vezom", bez koje nije moguće razumjeti neke faze razvoja lista, kao i oblikovanje specifičnog oblika društvene kritike koji se u tom listu razvijao početkom 1980-ih godina. Španović i Litvan su 1983. bili kandidati za glavnog urednika *Poleta* i njegova zamjenika, no promjenama omladinskog rukovodstva prevladali su sljedbenici Šuvarove dogmatske linije pa je "koprivnička veza" prešla u izdanja *Vjesnikove* kuće.

O atmosferi te pretjerane političke nervoze, gdje su sve učestalije bile i svakovrsne kadrovske i financijske afere, ponajbolje je progovorila poznata koprivnička književnica Božena Loborec. Ona je, kao otvoreni LOK-ov simpatizer, predviđjela da takva silina zlovolje prema medijima koji su postavljali suviše pitanja ne može imati pozitivni rasplet. Zato je redakciji posvetila i pjesmu na kajkavskom narječju, koju je uredništvo i objavilo u tom prosinačkom broju⁶⁰. O tom duhovitom "nekrologu s odgodom", kako je nazvan, dovoljno je govorilo nekoliko uvodnih stihova: "Čujem, Lokec, da si dobio pumrla, / da bu stara klapa tiho vumrla, / Je, koga si boga / štel biti baba-roga? / Kaj mislite vi posranci / da ste mudroznanci? / Jasno da se bolje splati / podritkovati. / To niste znali / kad ste još mali. / Tko peha v nobl-cvebe, taj, dečki, najebe, / a puna je planeta / sakojačkih veta..."

Ako se i taj broj promotri izvan konteksta, dojam je da se uredništvo, koje je u projekt ionako ulagalo samo svoje vrijeme i dobru volju, nije dalo impresionirati lokalnim glasinama. Broj je vrvio zanimljivim tekstovima, uz dotad najveći broj naslova iz "Čiste runske vune", i nije se dao impresionirati političkim autoritetima. Počeo je s popisom onih koji su dali obećanje da će se do ožujka 1983. izgraditi novi koprivnički disk, nastavio s opsežnim intervjuom s predsjednikom Izvršnog vijeća SO Koprivnica Juliom Kurucom, slijedila je reportaža iz novih prostora gradske bolnice, analiziran je rad općinske omladinske organizacije, a razmotrena je i sve veća nezaposlenost. Prelistani su i svi listovi i bilteni koje su izdavale koprivničke radne organizacije, iz čega je autor⁶¹ izvukao zaključak da je njihov sadržaj u potpunoj suprotnosti s proklamiranom svrhom izdavanja. Potonji je tekst bio tipični primjer kako je LOK umnožavao svoje protivnike geometrijskom progresijom, a dojam o sterilnosti tiska pojačan je i intervjuom s Borisom Osimom, autorom najčitanije *Večernjakove* rubrike "Embargo", jedne od rijetkih koja se u oficijelnom tisku bezrezervno stavljala na stranu malog čovjeka.

Zapažena je bila i LOK-ova tema o problematičnoj kvaliteti prehrane koprivničkih osnovaca, koja je ilustrirana ženskom sisom pripremljenom za dojenje. Objavljen je i popis neostvarenih političkih obećanja vezanih uz razvoj gospodarstva, a novogodišnji poklon čitateljima bila je fotografija seksa pod tušem. Naposlijetku, list je prvi puta imao i dodatak na četiri stranice A-3 formata na kojima su bile note i tekstovi pjesama koprivničkih rock grupa, s analizom toga fenomena iz pera Marijana Špoljara. Iznimno je bio čitan i intervju s Lepom Brenom, najvećom atrakcijom jugoslavenske estrade, popraćen i njenim koncertnim fotografijama u erotskim pozama.

Posljednji broj koji je uredio Krunoslav Jajetić, 22 iz svibnja 1983., otisnut na smanjenom broju od 36 stranica, na naslovnici je imao grupu mladih milicionara, kao najavu razgovora s njima, iz čega se moglo zaključiti da je redakcija zaključila da bi ipak bilo korisno povesti i računa i s sve učestalijim kritikama na njihov račun. U tom je broju bio i nešto više prigodnih aktivističkih tekstova i reportaža iz više općinskih naselja, ali i reportaža iz dječjeg doma. Najviše je prostora dano tradiciji koprivničkog omladinskog tiska, uz prigodni razgovor sa sveučilišnim profesorom Milivojem Solarom kao članom uredništva gimnazijskog *Osvita*. Objavljeni su i podaci o recentnoj čitanosti svih tiskovina dostupnim na kioscima koprivničke općine. Za vedrije je tonove bilo zaslužno otvaranje novog diska, što je list zbog stalnog prozivanja odgovornih smatrao i svojim uspjehom.

Lokovske su manire, međutim, bile uočljive u objavi izvještaja radne grupe o smjenama u Podravki⁶², kao i detaljnim izvještajem sa suđenja u Bjelovaru direktorima Belupa, gdje se optužnica zasnivala na navodnim "korisnim malverzacijama", vezanim uz plasman lijekova i kozmetike. Aluzija na politička previranja u gradu, koje su tih mjeseci dosegla vrhunac, bio je na posljednjoj stranici presnimljeni proglas partizanskog komandanta Koprivnice Ante Dobrile iz studenoga 1943.: "Tko bude uhvaćen da pljačka ili mu se dokaže da je pljačkao bit će javno strijeljan!" U istoj su maniri bili i trpkici vicevi iz

⁶⁰ LOK, br. 20-21, prosinac 1982., str. 48, pjesma pod naslovom "Lokecu u spomenar" autorice Božene Loborec.

⁶¹ Isto, str. 34-35., tekst pod naslovom "Šuti i pazi što pišeš" autora Mladena Jakupca.

⁶² Dotadašnjeg je generalnog direktora Vladimira Trojaka na Gažijevo inzistiranje zamijenio Đuro Bijač. U proljeće 1983., kad je Gaži bio republički sekretar za unutarnje poslove, zaredala su se zbog navodnih financijskih malverzacija i dvojbene okolnosti kupnje bavarske tvrtke Gartenberg uhićenja Podravkinih i Belupovih direktora. Na kraju su svi bili oslobođeni odgovornosti, a Gaži je proglašen politički odgovornim za izazivanje afere.

"Čiste runske vune". U jednom od njih dva su se limača hvalila čiji je tata prikupio veće bogatstvo, nabrajajući luksuzne automobile, vikendice i glisere, a kad su upitali trećeg što ima njegov tata, on je odgovorio: "Moj tata je kod kuće." U drugom se, pak, prepričavao razgovor onih koji su bili vezani uz smijenjeno poslovodstvo, a gdje je temeljna poruka bila da one koji su izazvali svu tu gužvu treba "pred zid i šus"⁶³. Takvo je političko ozračje učinilo realnijim lucidne stihove Božene Loborec.

Odlazak Krunoslava Jajetića nije bio odraz izravnog pritiska, ali je proizlazio iz zasićenosti, tipične za sve amaterske redakcije, i sve lošije atmosfere, gdje su organizacijski, tehnički i financijski problemi bili veći od uredničkih i autorskih. Nitko, međutim, nije mogao pretpostaviti da će idući broj *LOK*-a izaći tek godinu dana kasnije. Jajetića je zamijenio Goran Litvan, povratnik iz *Poleta*⁶⁴, koji je tu ostao do ljeta 1985., uredivši tri broja, i nadalje smanjenog obima od po 36 stranica. Kad se uspoređuju Jajetićeve i Litvanovi brojevi, gotovo da nema kvalitativne razlike, u čemu je bitno bilo što je grafički urednik ostao Mladen Jakupec, a ni konceptualno nije bilo osjetnih promjena. Dojam je tek bio da su teme nešto sumornije i da je humor bio trpkiji, još više odmaknut od ironije prema sarkazmu, sukladno društvenoj stvarnosti.

2.8. Beogradska *Osmica* upozorava da *LOK* "okuplja nacionaliste iz 1971."

Prvi je Litvanov broj zapamćen po intervju s Dragutinom Feletarom o sve lošijoj demografskoj situaciji u Podravini. Slijedila je tema o gospodarskoj "kupoprodaji mozga" kao zamjeni za razvijanje inovativnosti, u što je uključena i reportaža o Podravkinoj radnoj organizaciji Istraživanje i razvoj. Po tko zna koji put je upozoreno na sve veći kaos i pedagoški nered u Srednjoškolskom centru. Slijedila je anketa o standardu građana, kao i dotad učinjeno u razvoju "male privrede". Objasnjeno je i zašto je Koprivnica bila suočena s nestašicama struje, ali i zašto se kasni s puštanjem u rad novih plinskih bušotina u Molvama.

Bio je tu i cijeli niz izvještaja i reportaža o mladima, kao i aktualnim kulturnim događanjima, a iz podravske je povijest oživiljena biografija i umjetnički opus Frana Galovića, dok je vrlo zapaženi intervju dao i najpoznatiji koprivnički akademski slikar Zlatko Kauzlarić-Atač. Opet je bilo i puno materijala za "Čistu runsku vunu", dok je urednički komentar bio usmjeren protiv daljnje prakse gradskih podjela na "gažijevce" i "trojakovce", što se posebno negativno odražavalo na situaciju u Podravki, ali i stvaralo probleme samoj redakciji. Krug suradnika iz *Poleta* u tom je broju pojačan i Srđanom Španovićem, koji je napisao komentar o hrvatskim političkim polemikama. Na posljednjoj je stranici bila gola ženska stražnjica, a napomenuto je i da je naklada toga broja dosegla rekordnih 2500 primjeraka, no nikad nije objavljeno koliko je od toga prodano na kioscima, a koliko besplatno podijeljeno.

Tom je prilikom, inače, objavljeno da je cijena tiskanja jednog primjerka lista iznosila 73,55 dinara⁶⁵, dok je prodajna cijena tog istog lista bila tek 30 dinara. Ako se uzmu u obzir u troškovi pripreme i distribucije lista, koji nikad nisu bili objavljeni, razumljivo je da je izdavač na svakom broju gubio barem trostruko više od onoga što je mogao zaraditi po prodanom primjerku.

Na naslovnici idućega *LOK*-a, broj 24 iz studenoga 1984., bile su sličice ženskoga striptiza, čime je upozoreno da list neće podleći političkim pritiscima, još manje onim moralističkim. Koprivnicom se tada, naime, bavio beogradski senzacionalistički list *Osmica*, koji je poziciju *LOK*-a u interesu nekih njegovih protivnika pokušao otežati tvrdnjom da se oko njega "okupljaju nacionalisti iz 1971.", što u tadašnjim okolnostima nije bila baš bezazlena optužba. Ona je proizlazila iz činjenice da je list bio uvijek otvoren autorima iz prokazanih *Susreta* i *Simetrala*.

⁶³ Općinska je partijska radna grupa u gotovo istome sastavu nakon Gažijeva uklanjanja s dužnosti krajem rujna iste godine i isključena iz Partije na sjednici CK SKH u siječnju 1984. donijelo zaključke koji su bili suprotni prvotnima i u kojima su rehabilitirani svi Podravkinoj direktori koji su bili obuhvaćeni istragom. Kako je objava toga izvještaja nije poklopila s izlaskom *LOK*-a, list nije bio doveden u situaciju da na taj način demantira vlastito pisanje.

⁶⁴ Nakon što su Litvan i Jajetić bili prisiljeni otići iz *Poleta*, jedini vid suradnje toga lista s Koprivnicom bilo je objavljivanje kraćih vijesti koje je slao Miroslav Ivančin.

⁶⁵ *LOK*, br. 23, svibanj 1984., str. 36, tekst pod naslovom "Vako je bilo" bez navođenja autora.

Brojem je, inače, dominirao intervju sa Stipom Oreškovićem, novim predsjednikom Predsjedništva RK SSOH⁶⁶, čime je, pak, odasлана još jedna poruka. Izbacivanje cijele "koprivničke veze" iz *Poleta*, što je u međuvremenu učinjeno pod Oreškovićevim pokroviteljstvom, ipak nije bilo razlog da stranice *LOK*-a ne budu otvorene i onima s kojima uredništvo ne dijeli ista mišljenja. *Lokovci* su se još jednom uputili u okolne rudnike, konkretno u "Petrov dol", a iz reportaže u razgovora s rudarima bilo je puno jasnije zašto je u tim oknima ubrzo prestala eksploatacija. Analizirana je i iznimno loša materijalna situacija u pojedinim već desetljećima neuređivanim osnovnim školama, gdje su neke čak uspoređivane i s prizorima iz poznatih Dickensovih socijalnih romana.

Na sve je to pridodana i alarmantna situacija oko rasta nezaposlenosti, posljedica čega je bio i proporcionalni rast korupcije u svim društvenim segmentima. A da od crnog ima i crnje, dokazivala je i reportaža o staračkim poljoprivrednim domaćinstvima⁶⁷. Konstruktivni se pristup stvarnosti želio pokazati člankom o brojnim prednostima tek započete i loše prihvaćene komasacije poljoprivrednog zemljišta. List je opet imao prilog na četiri stranice velikoga formata, gdje je dominiralo pisanje *Glasa Podravine* o najzanimljivijim događanjima u proteklih 15 godina, kao i tema o alkoholizmu kod srednjoškolaca.

Broj 24 još je po nečemu bio poseban. Iz logotipa na naslovnici uklonjen je, naime, tekst "list OK SSOH Koprivnice", a na to je mjesto stavljeno "list omladine kc". Naizgled je riječ bila o maloj razlici, ali zapravo o suštinskoj. *LOK* više nije bio list političke organizacije, već svih mladih, pa je i odgovornost za objavljeno bila okrenuta čitateljima, a ne forumima.

Oproštajni je Litvanov broj, 25. po redu, otisnut u lipnju 1985., a otvoren je sjećanjem na smrtno stradalog *lokovca* Pavla Fulira. Okvir za već uobičajeni medijski naturalizam pružala je tema o tome kako srednjoškolci zbog nezadovoljstva smjerovima koje bi mogli upisati odlaze u okolne gradove pa se u Koprivnici smanjuje broj učenika. napravljena je reportaža o tome kako u podstanarstvu žive mladi bračni parovi s djecom, a atraktivnim se opet učinio posjet romskom naselju. Brojem je, međutim, dominirala važna ekološka tema, vezana uz planiranu gradnju hidroelektrane na Dravi kod Gotalova. Bilo je, ipak i zabavnijih sadržaja, budući da su prikupljeni duhoviti grafiti s koprivničkih ulica, a upozoreno je i na trendove u političkim vicevima, gdje su i nadalje dominirali oni o Stanetu Dolancu⁶⁸. Prilog je taj put obilježilo osnivanje prvog koprivničkog breakdance kluba, nastupi gradskih rock grupa, kao i zapažena premijera kazališne skupine "Crne šume", koja je također proizašla iz *LOK*-ovog suradničkog kruga.

List je u razdoblju 1984. – 1985. bio uključen u formiranje i rad Društva omladinskih novinara Hrvatske (DONH), čiji je inicijator bio *Poletov* glavni urednik Mladen Babun. Riječ je bila o udruzi koja je imala za cilj izboriti se za povoljniji status omladinskog tiska. Motivacija za formiranje Društva bila je jasnija ako se imalo na umu da je dvije godine ranije napravljen je "Prijedlog za zaključivanje društvenog dogovora o zajedničkoj politici rješavanja materijalnog položaja i razvoja omladinske štampe u SRH", čiji je potpisnik, uz Sabor i SIZ-ove, zbog *LOK*-a trebala biti i Skupština općine Koprivnica⁶⁹. U međuvremenu ništa konkretno nije učinjeno. Postojale su i inicijative da se omladinski listovi, kao segment političkog novinarstva, izjednače s dnevnim informativnim tiskovinama i na taj način ostvare pravo na sustavno proračunsko subvencioniranje dijela troškova, opet bezuspješno.

Proces stvaranja spomenutog Društva išao je preko stručnih službi RK SSOH, a u ime omladinskog rukovodstva vodila ga je članica Predsjedništva Mirjana Rakela. *LOK*-ovo se tu uredništvo našlo u delikatnoj situaciji, jer nije dijelilo Babunovu ideološku poziciju, ali nije htjelo ni "minirati" tu načelno

⁶⁶ *LOK*, br. 24, studeni 1984., str. 4-5, tekst pod naslovom "Samokritiku svodimo na ispaljivanje fraza" autorice Dragice Strmečki.

⁶⁷ Isto. O pristupu spomenutim temama dovoljno su govorili naslovi: "Kaj nam vredi žaliti se", "Ja sam nezadovoljan", "Kuće strave i užasa", "Strpljen – spašen", "Na gruntu do smrti" i "Zaziranje od promjena".

⁶⁸ Da pričanje viceva u lokalnim političkim strukturama nije uvijek izazivalo smijeh, u to je vrijeme potvrdio i slučaj iz omladinske radijske emisije "Vruća juha". Voditelj Darko Ledinski u eteru je, naime, ispričao kako nezaobilazni Dolanc, poznat po svojoj korpulentnosti, stavlja kravatu, zbog čega je izbio pravi politički skandal, praćen i prisilnim promjenama u uredništvu te emisije.

⁶⁹ HR HDA, Fond 1231-5, kutija 455, 12. sjednica Predsjedništva RK SSOH, održana 28. srpnja 1983.

korisnu inicijativu, tako da nije delegiralo glavnog urednika Gorana Litvana, već njegovu zamjenicu Kseniju Ernečić, čime se naglašavalo da se listom neće manipulirati iz vodstva DONH-a. Osnivačka je sjednica, na kojoj je LOK-ova predstavnica ušla i u njegovo Predsjedništvo, održana 25. siječnja 1985.⁷⁰ Tu je rečeno da je neodrživo "jednostrano gledanje na omladinsku štampu, ako se ona samo tretira kao trošak" te da je zadatak svake OK SSOH da "analiziraju stanje u svojim novinama", kako bi se spriječilo njihovo propadanje, ali i da se pokrenu nova glasila tamo gdje za to postoje kadrovske uvjeti. Program-ska je orijentacija DONH bila, inače, zanimljiva po tome što se vidjelo da je tada, uz LOK, od regionalnih listova bilo barem povremeno aktivno njih još devet, dakle ne puno više od stanje prilikom kretanja koprivničkog lista⁷¹.

Ambicije Društva, kojem je Babun postao i predsjednik, nisu bile vezane samo uz poboljšanje materijalnog statusa tih glasila. Cilj je bio da ono, vodeći se jasnim ideološkim kriterijima i "revolucionarnim tradicijama", unutar političkog sustava postane i faktor odlučivanja u nizu pitanja vezanih uz mladu generaciju. Ideologizacija je Društva, stoga, zarana dovela do toga da se ono sukobi s "dekadentnim" medijima, poput zagrebačkog Omladinskog radija, čiji je osnivač bila GK SSOH Zagreb⁷². Na 3. sjednici svoga Predsjedništva zatražilo je promjenu uređivačkog koncepta i kadrovske smjene u tom vrlo popularnom mediju. Kako se u izvještaju sa sjednice, koji je Babun osobno oblikovao, moglo zaključiti da takve stavove podupire i republičko rukovodstvo⁷³, čime bi se otvorio izravni sukob između republičkog i zagrebačkog rukovodstva, na sjednici Predsjedništva RK SSOH smijenjen je s dužnosti glavnog urednika *Poleta*⁷⁴. Rad DONH-a je nakon toga naglo zamro, a nijedno od statusnih pitanja omladinskog tiska nije bilo riješeno. Tim su se kontroverzama temama bavili svi hrvatski listovi⁷⁵.

Zanimljivo je, međutim, da je Ksenija Ernečić upravo po liniji regionalnog omladinskog tiska od 1988. pa do 1990. bila članica Izdavačkog savjeta *Poleta*, u njegovom posljednjem mandatu, ali u tom razdoblju, kad zbog urušavanja jugoslavenske federacije specifična omladinska pitanja padaju u drugi plan, više nije bilo redovne suradnje zagrebačkog i koprivničkog lista.

2.9. Generacija se sve više osipa

Poslije izlaska broja 25 i Litvana je zahvatio sindrom "aktivističkog zamora", potaknut i željom da okonča studij, nakon čega je i on otišao u *Vjesnikovu* kuću. "Žilavost" *lokovskog* kruga pokazala se kad je glavnouredničku dužnost preuzeo Davor Ivančan, jedan od osnivača lista, koji je nakon okončanja fakulteta ostao u Koprivnici. Naizgled se nije puno promijenilo. U gotovo "hokejaškim" izmjenama u Izdavačkom savjetu u međuvremenu je predsjednik bio Ranko Kudelić, da bi u dva Ivančanova broja to bio Zvonimir Kušenić.

Do broja 26, za koji je naslovnicu šake koja pokazuje "figu" napravio Romano Baričević, trebalo je pričekati ožujak 1986., a nitko nije mogao pretpostaviti da će i taj svezak biti godišnjak. Indikativno je da se novi glavni urednik u uvodniku požalio da se redakcija "posljednjih godinu-dvije" baš zbog reduciranog izlaženja "počela osipati", ali da je problem što se "nije pojavila jedna nova grupa mladih koja bi stvaranje LOK-a preuzela na sebe". Zaključio je, štoviše, da mu se čini kako "takav interes danas u Koprivnici ne postoji" i da bi mu bilo drago da nije u pravu. Slijed je događa pokazao da je ipak dobro

⁷⁰ HR HDA, Fond 1231-5, kutija 591, materijal s osnivačke sjednice, datiran 4. veljače 1985.

⁷¹ Isto, radni materijal na deset stranica pod naslovom "Društvo omladinskih novinara". Tada su od regionalnih listova izlazili i *Val* (Rijeka), *Laus* (Dubrovnik), *Omladinska iskra* (Split), *Omladinski list* (Vinkovci), *Omladinska riječ* (Vukovar), *Omladinac* (Čakovec), *Ten* (Osijek), *Pet* (Pula) te *Omladinske novosti* (Otočac).

⁷² Predsjednik Predsjedništva GK SSOH Zagreb bio je Srđan Španović, što je potvrđivalo da se nekadašnji sukob iz *Poleta* prebacio na *stojećinicu*.

⁷³ *Polet*, br. 336, 1. studeni 1985., str. 10-11, tekst pod naslovom "Klopka za lakovjerne" autorice Senke Tajić.

⁷⁴ HR HDA, Fond 1231-5, kutija 461, 10. sjednica Predsjedništva RK SSOH, održana 31. listopada 1985.

⁷⁵ U listopadu 1985. nagradu "Sedam sekretara SKOJ"-a žurnalistički je rad osobno dobio Željko Krušelj, ali ne kao LOK-ovac, već kao novinar *Danasa* koji je pisao o sukobima i podjelama unutar omladinske organizacije. Tom je prilikom dobitnik nagrade bila i redakcija *Omladinskog radija*.

anticipirao stvarnost sustava koji je dosegnuo sviju dekadentnu fazu, a u njemu aktivistička svijest, koja je prethodila angažmanu u omladinskim medijima, nije imala pravog oslonca.

Ivančan se, ipak, pokušavao ponašati kao da je sve u najboljem redu pa je oko broja uspio okupiti 20-ak suradnika. Nakon više pokušaja, koji su zbog bizarnih odbijenica bili opisivani i u "Čistoj runskoj vuni", napokon je realiziran i razgovor sa Stjepanom Kapustom, predsjednikom Poslovnog odbora Podravke⁷⁶. Nastavljen je i serijal tekstova o sve težoj gospodarskoj situaciji u zemlji, a u kojoj se mjeri situacija doimala pesimističnom govori i LOK-ovo slaganje s tezom da će se "u narednom desetljeću broj nezaposlenih izjednačiti s brojem zaposlenih". Zato se Ivančanov koncept više zasnivao na zabavnim sadržajima, odnosno analizi glazbenog ukusa mladih Koprivničanaca. Napravljena je i anketa iz koje se vidjelo da gradska mladež i nadalje daleko najviše sluša rock, pop i disko glazbu, kako se izjasnilo 73 posto anketiranih, dok je izvorna i novokomponirana narodna glazba bila na zanemarivih 8,5 posto, što je dovoljno govorilo o urbanom senzibilitetu i nepodilaženju populističkim kulturološkim trendovima.

S druge strane, depresivno je ozračje rezultiralo i alarmantnim podacima o širenju narkomanije, jer se i Koprivnica pojavila na popisu općina s najvećim porastom te pošasti. Sekretarijat unutarnjih poslova je, međutim, tvrdio da situacija nije toliko kritična, jer nije bilo prijava ni uhićenja, dok podaci o zloporabama medicinskih recepata nisu bili dostupni. Tako je i sve raširenija "tabletomanija", mahom među koprivničkim učenicima, ostala u domeni javne tajne⁷⁷. Sve profinjeniji vizualni identitet lista došao je do izražaja i u foto-reportaži s gradskog sajmišta, koja je ostala i LOK-ovo svjedočanstvo trajnije sociološke vrijednosti.

Čitateljima je u svemu tome zacijelo i promaklo da se broj tekstova vezan uz omladinsku organizaciju drastično smanjio. Odbojnost prema svakovrsnom političkom angažmanu najslikovitije bila izražena u LOK-ovoj objavi naziva ekipa iz gradske nogometne Zimske lige: "Superhik", "Tuborg 0,33", "Sinovi flaše", "Dry Gin", "Čvarkeši", "Veseli mrtvac", "Štosdenferi", "Šlajferi" "Paraziti" ili "Tražili ste, gledajte". Autori su lucidno upozorili da je Koprivnica u samo sedam godina postala neki drugi grad, jer je u broju 6 iz 1979. navedeno da su organizatori te iste lige prijetili isključenjem ekipi koja se zvala "Alkohol United". Bilo je očito da se poimanje morala u međuvremenu osjetno promijenilo, u čemu ni uloga LOK-a nije bila zanemariva.

U idućem broju, punih jedanaest mjeseci kasnije, redakcija se suočila s iznenadnom smrću i trećeg *lokovca*, Mladena Jakupca, koji je, kao grafički urednik, fotograf, autor i organizator niza popratnih kulturnih aktivnosti, u doslovnom smislu nosio list punih šest godina⁷⁸. Simbolički, pritisnut još težom financijskom situacijom, i list je sveden na samo 20 stranica, koje je grafički uredila Draženka Jalšić. U tom osiromašenom listu noseća su tema bila djeca koja žive kod staratelja, uz reportažu o jednoj takvoj obitelji i komentar o postupanjima Centra za socijalni rad. Na to se nadovezao i problem zapošljavanja mladih koji su obrazovanje završili po posebnom programu. U glavnom je intervjuu sugovornik bio direktor Srednjoškolskog centra Ante Rosandić, u ranijim brojevima jedan od najkritiziranih lokalnih dužnosnika. Na tome je i okončan popis zanimljivijih tema, jer više ni "Čista runska vuna" nikome nije s onoliko uspjeha dizala tlak.

Ivančan je brzo shvatio da je vrijeme i za njegov odlazak. Ostalo je zabilježeno da je šansu za medijsku afirmaciju pružio Željku Dragaču, Vesni Flamaceti, Srebrenki Jurman, Silviji Kuljić, Mišeli Mači-

⁷⁶ Odugovlačenje je bilo posljedica Kapustina vezivanja uz struju koja je negativno ocjenjivala LOK-ov stav u "aferi Gaži". Iz istoga razloga list nikada nije realizirao ni intervju s Josipom Bukovčanom, generalnim direktorom Bilokalnika, tvrtke koja je 1980-ih godina zapošljavala preko 3000 radnika i koja je, uz Podravku, te gotovo tisuću zaposlenih u Tvornici obuće Sloga, bila glavni razlog prerastanja Koprivnice u značajno industrijsko središte.

⁷⁷ LOK, br. 26. ožujak 1986., tekst pod naslovom "Šit u malom gradu" autorice Ivane Lukčin.

⁷⁸ LOK, br. 27, veljača 1987. Jakupcu je bio posvećen uvodnik i duplerica. Na naslovnici je na njega aludirala slika fotoaparata. Zanimljivo je bilo da je tu bio stavljen Hasselblad, jedan od najkvalitetnijih i najskupljih u povijesti te industrije. Jakupec je, međutim, ostavio trajno sjećanje na Koprivnicu 1980-ih godina Praktikom, skromnim istočnonjemačkim fotoaparatom namijenjenim amaterima za obiteljske potrebe. Upravo je taj aparat bolje od čega simbolizirao razinu LOK-ove tehničke opremljenosti.

jevski, Tamari Marinković, Tanji Pobi, Vesni Ščetinec, Damiru Dediću, Draženki Jalšić, Darku Ivančanu, Srebreški Jurman, Ivanu Lovrekoviću i Josipu Maljaku.

2. 10. Glavni urednik sukobljava se s izdavačem

Opet je puna godina dana protekla do idućeg broja. U veljači 1988. u broju 28 pojavio se ne samo novi glavni urednik, Zvonimir Mršić, već je jasno bilo da je tu i generacija koja je s onom do sredine 1980-ih godina nema gotovo ništa zajedničko. Da se puno toga promijenilo, osim želje da list "zbog tradicije i nekih starih ljubavi" nastavi s izlaženjem, govorio je i Mršićev, inače nepotpisani, uvodnik⁷⁹. Iz njega se moglo saznati da je list nakon Ivančana trebala preuzeti njegova zamjenica Ksenija Ernečić, koja se, suočena s bezbrojnim financijskih i tehničkim problemima, zahvalila na mandatu. Novi su članovi redakcije, stoga, "na brzaka skupljeni", kako bi list digli "iz pepela": "Ovaj put to neće biti na mah, oliti na jedan broj, jer smo isto odlučili da one izlaze bar četiri puta godišnje... Rekli smo da nećemo kukati što nas 'stara zlatna' generacija nije uputila u čari ovog posla. Mi smo probali sami."

To je uredništvo, peto po redu, pratila još jedna promjena Izdavačkog savjeta, kojemu je na čelu došao Rade Radišić. Ambicije su, dakle, bile veće nego u Ivančanovu mandatu, ali su političke i gospodarske okolnosti bile još nepovoljnije, a i nepredvidljive. Sustav je u tom burnom razdoblju Miloševićeve "antibirokratske revolucije" i sve slabijeg funkcioniranja jugoslavenskog tržišta bio na samom rubu kolapsa. Razlika od dotadašnje prakse ogledala se i u tome što tri Mršićeva broja nisu išla na kioske, već su besplatno dijeljena, što je zacijelo bio i razlog nenavođenja naklade.

Mršić se koncept ponešto razlikovao od dosadašnjih, jer je bilo više esejističkih tekstova i lamentiranja nad globalnom društvenom krizom, ali je obim ostao skromnih 20 stranica. U prvome je broju bio veliki intervju s Željkom Đurđinom, jednim od Podravkinih direktora, raspravljalo se o projektu RK SSOH za zapošljavanje mladih "Razvijutak", analizirana su prijedlozi za gradnju ferijalnog kampa na Šoderici, a valorizirano je i djelovanje Mihovila Pavleka Miškine te koprivničkog Kluba akademičara. O tome kako moderna vremena donose i nove probleme govorila i LOK-ova anketa o AIDS-u, popraćena i preporukama liječnika. Preuzeta je i stara "falusoidna" likovna oprema "Čiste runske vune", koja je opet ponešto dobila na oštini.

Četiri mjeseca kasnije pojavio se i naredni broj, gdje je glavni urednik upozorio da je teško raditi list kojemu nije poznat datum izlaženja pa je teško i kombinirati aktualne i bezvremenske teme⁸⁰. Ovoga je puta razgovor vođen s Dragutinom Korošecom, predsjednikom općinskog Izvršnog vijeća, a od ostalih je tema zanimanje pobuđivala analiza pada interesa mladih za učlanjenje u Savez komunista. Tu je za koprivničko područje bilo vidljivo da je članstva u omladinskoj dobi u Partiji manje od deset posto, dok je u godinu dana bila samo troje novoprimitljenih do 27 godina starosti. List se okrenuo i ekologiji, a u okviru te sve atraktivnije teme objavljen je i razgovor s biologom Radovanom Kranjčevom o opasnostima koje planirana hidroelektrana donosi šumama u Repašu⁸¹. U trendu okretanja novim izazovima, broj je začinjjen i opsežnom temom o feminizmu autorice Ivane Lukčin-Dubravec.

Treći je broj objavljen u studenome 1988.⁸², tako da je planski podbačaj od samo jednog broja zapravo predstavljao i uspjeh. No, *lokovci* to nisu tako doživljavali, jer se moglo pretpostaviti da, unatoč željama, tako "gust" ritam izlaženja neće moći ponoviti u narednoj godini zbog novih proračunskih rezanja i podivljale inflacije. U Mršićevu se uvodniku taj put našlo Podravkino posloводство jer je, unatoč nelikvidnosti i otežanog poslovanja zbog tržišnog zatvaranja republičkih granica, kupilo novi mercedes, i to bijeli, jer su plavoga već imali. Poželio im je da nakon toga kupe i crveni, kako bi barem na taj način kompletirali državni zastavu. Govorilo je to da LOK-ovo uredništvo više nije bilo opterećeno " aferom Gaži", ali i da Podravku pretjerano ne zanima pisanje lokalnog omladinskog lista.

⁷⁹ LOK, br. 28, veljača 1989., str. 2, tekst pod naslovom "Trebalo htjeti, treba smjeti" bez navođenja autora.

⁸⁰ LOK, br. 29, str. 2, lipanj 1988., tekst pod naslovom "Mrtve bezvremenske novine" bez navođenja autora.

⁸¹ Isto. Tretman ekologije u lokalnim je okvirima ponajbolje opisan naslovom "Ekologija u p.m.", a autor je bio Zoran Vivek.

⁸² LOK, br. 30. studeni 1988.

Da su se vremena počela dramatično mijenjati, svjedočio je i glavni intervju, gdje se našao jedan teolog, adventist Franjo Vangić. Indikativno je bilo da se u listu našla i tema o transcendentnoj meditaciji. Još su jednom preispitivani i projekti za urbanističko preuređenje koprivničkog trga, dok se jedina aktivistička tema odnosila na pitanje treba li omladinskoj organizaciji politički marketing. I ta se redakcija uspjela sukobiti s Mladenom Pavkovićem, koji je u listu *Podravka*, slično kao i desetak godina ranije, objavio tekst o kroničnom nedostatku gradskih omladinskih sadržaja. Kad je riječ bila o zabavi mladih, taj je *LOK* donio pregled svih važnijih koncerata u tom dijelu Europe, kao i prikaze najnovijih glazbenih izdanja.

Opet je nastao gotovo jednogodišnji muk. Izvjesno je da u proračunu OK SSOH za 1989. više nije bilo mjesta za omladinski list. Jedino se tako može protumačiti zašto se jedini broj, ujedno i posljednji u povijesti *LOK*-a, pojavio tek u listopadu, i to prvih puta u Mršićevu mandatu i s istaknutom cijenom od 6000 dinara, proizašlom iz ogromnog inflatornog skoka⁸³. List je zbog smanjenja troškova otisnut u privatnoj zagrebačkoj tiskari Colorprint u uobičajenom novinskom A-3 formatu i distribuiran zajedno s *Glasom Podravine* pa je po logici pokrivanja svih prodajnih mjesta i naklada bila osjetno veća pod uobičajene. Prodajni su rezultati ostali nepoznati, kako je to bilo i sa svim dotadašnjim brojevima koji su prodavani na kioscima. Nepovoljna je okolnost bila da proteklih godina nije ni stvorena navika redovnog kupovanja lista, jer je uvijek postojao način pribavljanja ponekog besplatnog primjerka. Osim toga, situacija je na državnoj razini bilo toliko bremenita i neurotična da pogledi i problemi mlade generacije nisu mogli biti u središtu društvenog interesa. Drugim riječima, da nije bila prazna omladinska blagajna, nestanku lista presudili bi neki drugi razlozi.

Nade za opstanak omladinskih tiskovina više nije bilo, jer su oni, osim iz sredstava za rad omladinske organizacije, bili poslovno zasnivani na proračunskim subvencijama i dotacijama od SIZ-ova kulture. Nekoliko mjeseci kasnije to se potvrdilo i propašću dva središnja hrvatska lista, *Poleta* i *Studentskog lista*, kao i svih regionalnih. To dovoljno potvrđuje podatak da izuzetka od tog pravila u hrvatskim okvirima nije bilo⁸⁴. Krajem ožujka 1990. na 12. kongresu SSOH usvojena je i odluka o njegovu samoraspuštanju. Time je nestalo i formalnog osnivača svih omladinskih tiskovina, koji je u koprivničkom slučaju bio i nakladnik lista.

Zanimljivo je, ipak, pogledati kako je bio koncipiran broj 31, koji se pojavio u ozračju netom oživjelog hrvatskog višestranačja⁸⁵. *LOK* koji je otisnut u listopadu 1989., kad je komunistički sustav već bio u raspadanju pa list prvi puta nije imao i izravno političko tutorstvo. Na posredni je način to potvrđivala još jedna promjena Izdavačkog savjeta, gdje je ulogu predsjednice preuzela novinarka Jadranka Lakuš, bivša *LOK*-ova suradnica. U Savjetu nije bilo nikoga iz partijskog rukovodstva, što je dotad bilo nezamislivo. Što je još zanimljivije, u tom se broju kao suradnik pojavio Miroslav Puž, koji je s mjesta predsjednika OK SSOH nekoliko mjeseci ranije avanzirao u posljednjeg predsjednika Predsjedništva RK SSOH⁸⁶. U realizaciji toga broja sudjelovalo je, inače samo desetoro novinara i suradnika, čime se list simbolički vratio na svoje početke, kad se tek počeo formirati *LOK*-ov novinarski krug.

Završni je broj još jednom imao intervju s Juliom Kurucom, ovoga puta kao predsjednikom OK SKH. Kakvo je tada bilo raspoloženje u političkim strukturama, opet je ponajbolje govorio naslov,

⁸³ Inflacija je 1989. dosegla 766 posto na godišnjoj razini. U listopadu je, usporedbe radi, cijena *Poleta* iznosila je 10.000 dinara, da bi se do kraja 1989. povećala na 40.000 dinara.

⁸⁴ U jugoslavenskim je okvirima od omladinskih listova tranziciju preživjela jedino ljubljanska *Mladina*, jer se još u drugoj polovici 1980-ih godina financijski odvojila od SSO Slovenije, odbacila aktivistički koncept i u potpunosti se okrenula tržišnim pravilima.

⁸⁵ U siječnju 1989. u zagrebačkom su Klubu književnika predstavljene programske osnove Hrvatske demokratske zajednice, koja je i lipnju iste godine i formalno osnovana s Franjom Tuđmanom kao liderom. U međuvremenu je osnovan i Hrvatski socijalno liberalni savez, predvođen Slavkom Goldsteinom, kao i Udruženje za jugoslavensku demokratsku inicijativu, koje vodio Branko Horvat, da bi u drugoj polovini godine uslijedilo formiranje još nekoliko stranaka, a sve su formalno priznate tek početkom 1990., što im je u 22. travnju te godine omogućilo sudjelovanje u prvim višestranačkim izborima. U koprivničkoj općini tijekom 1989. još nije bilo formiranja stranačkih podružnica. Prva je od njih u siječnju 1990. bila HSS-ovska organizacija u Goli, da bi 16. veljače 1990. u Domoljubu bio osnovan i koprivnički HDZ.

⁸⁶ *LOK*, br. 31, str. 2, tekst pod naslovom "Pogled sa četvrtog kata" autora Miroslava Puža.

preuzet iz Kurucova opisa političke situacije: "Vrijeme je preozbiljno za zafrkanciju". Na pitanje kako se koprivnička organizacija SKH priprema za višestranačje, budućim je političkim konkurentima poručio kako "nema razloga da naiđu na probleme". Razgovoru su bile priložene Kurucove fotografije iz LOK-ova razgovora u prosincu 1982., čiji je autor bio Mladen Jakupec, a koje su se svojom ekspresivnošću tu još bolje uklapale u apokaliptične najave partijske budućnosti.

Vrlo su oštri napisi bili usmjereni i na pedagošku razinu Srednjoškolskog centra, no prava je sloboda razmišljanja došla do izražaja u tekstu o poljoprivredi, koji se zalagao za potpuno ukidanje zemljišnog maksimuma, a još je indikativnije bilo da je autor tekst bio omladinski dužnosnik Dušan Osman. Lansirani su i planovi da Podravina zahvaljujući plinskom kompleksu Molve postane "energetski rezervat" Hrvatske. List je, naposljetku, u suradnji s geografom Dragutinom Feletarom inicirao i ideju da u budućem teritorijalnom preustroju Hrvatske pod zajedničkim imenom Podravina budu ujedinjene interesno bliske tadašnje općine Koprivnica, Đurđevac, Ludbreg i Križevci, a o tome je objavljen i razgovor s njihovim političkim dužnosnicima. Time je, zapravo, inicirana ideja koja je svoje djelomično oživotvorenje 1993. našla u Koprivničko-križevačkoj županiji.

U tom je oprostajnom broju došlo i do otvorenog sukoba uredništva s izdavačem. Nezadovoljni što nije na neki posredni način pronađeno rješenje za daljnje izlaženje lista, *lokovci* su objavili i naredžbenu za fiktivnu knjigu razgovora s prvim općinskim omladincem Vjekoslavom Indrom, čiji je pogovor trebao biti naslovljen "Kako sam rekao ništa". U tekstu je iznesen i niz optužbi na račun organizacije koju u tom trenutku "92-3 posto mladih ... ne osjećaju kao svoju". U jednako intoniranom komentaru LOK-ovi su novinari i ironično zaprijetili da će se do pronalaženja rješenja za financiranje lista ostati zabarikadirani u oknu već spominjanog i u međuvremenu napuštenog rudnika "Petrov dol". U rudnik ipak nisu otišli, ali se zato pokazala točnom da "LOK u ovom sastavu redakcije više neće izaći".

Mršićevo okupljanje sasvim nove redakcije lista moglo je donijeti samo djelomične rezultate. Ona nije bila onako brojna, homogena, uporna i probojna kao što je to bio slučaj s njihovim redakcijskim prethodnicima koji su djelovali u drugačijim okolnostima početkom toga desetljeća. Novinarsko su iskustvo u ta četiri broja, uz one već spomenute koje je počeo okupljati Ivančan, stjecali i Milivoj Androlić, Vanja Garaj, Melita Baronić, Branko Kučan, Stevo Milošević, Dražen J. Pavić, Nebojša Babić, Sanja Kos, Darko Šipek, Božica Škrobot, Lidija Vranar, Zoran Vivek, Siniša Bosanac, Darko Budna, Dejan Kovač, Dušan Osman, Danijela Maksimović i Đurđica Pavlović, dok se kao snalažljiv tehnički urednik, budući da grafičkog urednika više nije ni bilo, pokazala Vesna Ščetinec.

U broju 31 *lokovci* su sebi samima čestitali 10-godišnjicu izlaženja. Za jedan omladinski list to baš i nije bio beznačajni jubilej⁸⁷ pa je i silazak s medijske scene bilo lakše podnijeti.

3. ZAKLJUČAK

LOK je 1979. pokrenut kao tipični omladinski aktivistički projekt, koji je na popularniji način trebao afirmirati djelovanje i projekte OK SSOH Koprivnica. Uzor je za takav vid medijske djelatnosti bio *Polet*, 1976. pokrenuti tjednik SSOH, koji je 1977. preko omladinske organizacije krenuo u stvaranje dopisničke mreže iz svih važnijih hrvatskih općinskih središta, s krajnjim ciljem da list dobije i više regionalnih izdanja. *Polet* u tome nije imao previše uspjeha, jer je na terenu bio vrlo ograničen broj osposobljenih mladih novinara, a u brojnim omladinskim rukovodstvima bio je vidljiv i otpor prema *poletovskom* "destruktivnom" i "sablaznjivom" konceptu i stilu pisanja.

Povod za okupljanje mladih koprivničkih novinara, tada i *Poletovih* suradnika, bilo je ujesen 1978. odustajanje zagrebačkog lista od republičke koncepcije i zatvaranje u zagrebačke okvire, što je mnogim dopisnicima onemogućilo daljnje objavljivanje. Prvi je broj LOK-a izašao u siječnju 1979. i zbog minimalnih raspoloživih sredstava te uskog i neiskusnog kruga suradnika više je sličio biltenu nego listu kakav

⁸⁷ *Polet* je, primjerice, uz puno izdašnije financiranje, u kontinuitetu izlazio 14,5 godina, njegov istoimeni prethodnik samo tri, dok je prosjek većine omladinskih listova bio po nekoliko godina, nerijetko i po samo nekoliko brojeva. Primjer su tome 1971. bili i koprivnički *Susreti*, koji su dosegli samo četiri broja u tri sveska. Od regionalnih listova, dužu su povijest od LOK- a imali samo *Laus*, *Val* i, tek koji mjesec više, *Omladinska iskra*. Jedino je *Studentski list* imao kontinuitet još iz međuratnog razdoblja, ali s prekidima u izlaženju.

je oblikovalo *Poletovo* uredništvo. Koprivnički je list, međutim, postao interesantan širem čitalačkom krugu već nakon nekoliko brojeva, otvaranjem niza gradskih tema o kojima oficijelni mediji nisu pisali. Unatoč vrlo skromnim tehničkim mogućnostima, jer je prelazak sa šapirografa u tiskaru uslijedio tek u rujnu 1981., kada je već objavljena polovica brojeva koji će izaći u cjelokupnom desetogodišnjem razdoblju, list je dostigao sadržajnu i autorsku kvalitetu koja je bila vrlo zapažena u republičkim, čak i saveznim okvirima.

Sve se to odvijalo u okolnostima kada se o honorarima, putnim nalogima ili nadoknadi niza popratnih materijalnih troškova nije ni razmišljalo⁸⁸. Entuzijazam je od prvoga do posljednjeg dana izlaženja bio jedina pokretačka snaga LOK-ovih urednika i stalnih suradnika, koja nije bila ni na posredni način nagrađena nekim plaćenim položajima u omladinskoj hijerarhiji. Novinari i omladinski birokrati ostali su dva odvojena svijeta, koje su vremenom sve više dijelile i svjetonazorske vrijednosti. U tome leži i odgovor na pitanje zašto su *lokovci* koji su se profesionalno opredijelili za novinarstvo nisu imali dilema s uklapanjem u medijsko ozračje demokratske Hrvatske.

Bitno je pripomenuti da uoči pokretanja lista, ali ni kasnije, nije napravljen neki detaljniji koncept. Temeljni je orijentir uvijek bio *Polet*, no sve je ovisilo o snalažljivosti i afinitetima uredništva, bez jasne vizije cilja kojem je list težio. Isti je slučaj bio i oko planiranja sredstava za izdavačku djelatnost OK SSOH. Pojam budućnosti mahom je bio sveden samo na objavu idućeg sveska pa je vremenom postalo normalno da u jednoj godini izlaze samo broj ili dva, zbog čega je dolazilo do osipanja suradnika i odlazaka razočaranih urednika.

Tijekom desetogodišnjeg izlaženja u listu je evidentirano više od stotinu autora, što je ponajbolje govorilo da je *LOK* postao i prepoznatljiv koprivnički medijski brend. Razumljivo je, stoga, što je *LOK* pokrenuo i omladinsku radijsku emisiju "Vruća juha" te u Omladinskom domu redovno tjedno okupljanje "Izlok", s mnoštvom kulturnih i zabavnih sadržaja, svojevrsni pandan zagrebačkom naširoko populariziranom *Polet*-platzu. List je promovirao i niz koprivničkih rock grupa te djelovanje amaterskih kazališnih skupina KAK i "Crne šume", a imao je i vlastitu grupu zapaženih ilustratora i strip-crtača.

Prijelomni je događaj u povijesti *LOK*-a bilo to što mu je 1980. bez kandidature bila dodijeljena prestižna nagrada saveznog ranga "Sedam sekretara SKOJ-a". Na taj je način amortizirano i sve učestalije nezadovoljstvo pojedinih lokalnih političkih i gospodarskih krugova onime što je list objavljivao, jer je postupno stjecao reputaciju "hiperkritičnosti" te "nihilističkog" i "dekadentnog" pogleda na društvenu zbilju. Vremenom su kuloarske pokude postajale puno važnije od javnih pohvala, a to se ponajbolje vidjelo u nemogućnosti da list izvan okvira OK SSOH pribavi ozbiljnija sredstva za redovnije izlaženje. Nisu zabilježeni otvoreni pokušaji zabrane lista, ali su povremeno iza zatvorenih vrata neki tekstovi uklanjani ili "dorađivani", no to je bilo karakteristično za sve omladinske tiskovine. I koprivničke su vlasti imale monopol na tumačenje okvira novinarske slobode. Glavnim je, pak, urednicima ostavljano da procijene kada je vrijeme da se sami povuku.

Dojam je da su na *LOK*-ove rezultate bitno utjecala tri ograničavajuća faktora. Prvi je od njih bila činjenica da se list pojavio u gradiću koji je tada tek prelazio dvadesetak tisuća stanovnika, a usto je bio i vrlo limitiran u pogledu obrazovnih i kulturnih institucija. Taj se provincijalni duh povremeno nije mogao zaobići ni ignorirati, posebno kad je riječ bila o svjetonazorskim pitanjima. Zato je list veće proboje činio na političkim temama nego u liberalizaciji svakodnevice i širenju moralnih obzora. Golo je tijelo, kao i otvoreni govor o seksu, pogotovo o kontracepciji ili prostituciji, predstavljalo puno veće iskušenje od razorne kritike, pa i grubog ismijavanja, proklamiranih samoupravnih odnosa.

Drugi je problem bila sama politička pozornica, koja je u koprivničkom slučaju ipak bila manje dogmatska i puno nesklonija represiji nego je to istodobno bio slučaj u nizu drugih hrvatskih sredina. Partija je, unatoč toga, uvijek morala biti u pravu, što je redakciju u cilju očuvanja lista tjeralo na razne kompromise, a ključni su problem bile političke podjele na "gažijevce" i "trojakovce", nastale u borbi za dominaciju nad Podravkom. One su kulminirale u razdoblju 1982. – 1984., ostavljajući trajne poli-

⁸⁸ Iz teksta o radu uredništva bilo je uočljivo da je u nekoliko navrata kupljen samo fotomaterijal i letraset slova za izradu "špiglova", dok su pisaće mašine, fotoaparati i diktafoni isključivo bili u novinarskom vlasništvu.

tičke ožiljke i na *LOK*-ovom urednicima i suradnicima, ali i produbljujući osjećaj nejedinstva koji se osjeća i u koprivničkoj današnjici.

Naposljetku, nisu se mogle izbjeći ni česte trzavice između mladih novinara i profesionalaca u lokalnim glasilima. Previše je u tome bilo intriga i negativne energije, budući da je *LOK* svojim otvorenijim i izravnijim pristupom u široj javnosti otvarao i raspravu o pretjeranoj birokratiziranosti, sterilnosti i političkoj skučenosti oficijelnih medija. Indikativno je da su upravo u *LOK*-u, a ne u vlastitim redakcijama, objavljeni najzapaženiji i najprovokativniji tekstovi novinara koji su željeli pokazati i svoje šire profesionalne dosege. S druge strane, nesporno je i da su *lokovci* ponekad svjesno provocirali svoje starije kolege, budući da im je bilo naprijed jasno da bi neke teme u njihovim tiskovinama imale drugačije značenje i odjeke, samim tim imale i neke posljedice na njihove statuse.

U tih deset godina izlaženja u *LOK*-u se promijenilo pet glavnih urednika: Željko Krušelj (14 brojeva), Krunoslav Jajetić (8), Goran Litvan (3), Davor Ivančan (2) i Zvonimir Mršić (4). Svaki je od njih na svoj način pridonosio razvoju lista, a i činjenica da su i nakon nestanka *LOK*-a ostali na javnoj sceni govori da je taj projekt zarana izašao iz amaterskih okvira. Među suradnicima lista bila su još neka imena koja imaju svoje neupitno mjesto u novijoj povijesti hrvatskog novinarstva, no tu je bio i niz koprivničkih intelektualaca koji su u gradu ostavili neizbrisivi trag. Nekoliko je *lokovaca* imalo i respektabilnu karijeru u *Poletu*, zatim i u drugim listovima. U razdoblju 1981. – 1983. oni su urednički i autorski dominirali *Poletom*, što je u kasnijem prikazu toga razdoblja nazvano i "koprivničkom vezom".

LOK je, kao i njegov stariji i puno veći "brat" *Polet*, bio osuđen na nestajanje. Omladinski listovi, primarno informativno-politički, nisu bili konceptualno prilagođeni tržišnom gospodarstvu. Unatoč praćenjima postupnih pomaka u društvenim interesima i načinu razmišljanja njima prioritetne mlade generacije, oni su u svojoj biti ostali politički, dok je zabavni sadržaji bili tek njihov popratni dio. Koprivnički list u svojem desetogodišnjem izlaženju nije objavio niti jedan komercijalni oglas, kao ni plaćene prikaze i reportaže, dok je *Polet*, ali tek u posljednjim godinama izlaženja, na taj način ostvarivao manji dio prihoda. S druge strane, omladinski su se listovi pokazali nenadoknadivim poligonima za novinarsko usavršavanje. Zato se i njihovim gašenjem zanatska razina novinarstva na svim razinama spustila stepenicu niže.

IZVORI I LITERATURA

Arhivski izvori:

HR HDA, Fond 1231-5 (Republička konferencija Saveza socijalističke omladine Hrvatske 1974. – 1990.): sjednice i sastanci Republičke konferencije SSOH i sjednice i sastanci Predsjedništva Republičke konferencije SSOH, kutije 420 – 474, i Komisija za informiranje, kutije 586 – 593.

Tiskovine:

LOK, 1 – 31, od siječnja 1979. do listopada 1989. (dostupno na internetskim stranicama Knjižnice i čitaonica "Fran Galović": digitalizirani koprivnički tisak - <http://dkt.arhivpro.hr/?doctype=3&vrstadak=3>)

Polet, 1 – 426, od 27. listopada 1976. do 30. ožujka 1990.

Glas Podravine, godišta 1979. do 1989. (dostupno na internetskim stranicama Knjižnice i čitaonica "Fran Galović")

Susreti, godište 1971. (dostupno na internetskim stranicama Knjižnice i čitaonica "Fran Galović")

Simetrala grada Kc, godište 1974. (dostupno na internetskim stranicama Knjižnice i čitaonica "Fran Galović")

Izjave učesnika zbivanja:

Krunoslav Jajetić, Goran Litvan, Davor Ivančan, Ksenija Ernečić, Miodrag Šajatović, Pero Kvesić, Zoran Simić,

Krešo Blažek, Ninoslav Pavić, Vjekoslav Indir, Miroslav Puž, Josip Friščić, Marijan Špoljar, Bernarda Gadanec.

Literatura:

Bilandžić, Dušan: Hrvatska moderna povijest, Golden marketing, Zagreb, 1999.

Goldstein, Ivo: Povijest Hrvatske 1945 – 2011., EPH Media d.o.o., Zagreb, 2011., 2. svezak, 1968 – 1991.

Radelić, Zdenko: Hrvatska u Jugoslaviji 1945. – 1991., Školska knjiga, Zagreb, 2006.

Vučetić, Radina: Koka–kola socijalizam, Službeni glasnik, Beograd, 2012.

"Vruća juha", katalog izložbe u Galeriji Koprivnica 18. svibnja – 12. lipnja 2013., autor Marijan Špoljar, Muzej grada Koprivnice, 2013.

SUMMARY

The paper analyzes the beginning, development stages and termination of Koprivnica's youth magazine *LOK* in the period between 1979 to 1989. Written on the basis of archival materials, newspaper articles and interviews with the participants of these events, the author explains how the key motivator for starting *LOK* was the decision of the SSOH's magazine *Polet* to back down from the republican concept. The role of *LOK* was not just to inform the public about events and initiatives related to the young generation. The magazine was also a tool for political activism, making ideological principles and programmes of the youth organization more appealing to potential members. The author explains that the magazine, as well as *Polet* from Zagreb, promptly broke out of the given framework and became a serious critic of social processes and an advocate for faster democratization of the political system. Major role in that had its "street language". The paper explains in detail why *LOK*, although not even nominated, won the prestigious award "Sedam sekretara SKOJ-a" in 1980, and why the issue of regular funding was never resolved. The focus is directed also to the accompanying activities of the magazine, such as the launch of the youth radio show "Vruća juha" and youth gatherings "Izlok". The conceptual similarities and differences in the magazine conducting through the mandates of all five main editors are presented, as well as how it came to personnel intertwining of *LOK* and *Polet*.